Наталія Бакуліна

Раїса Гехтман

Коди єврейської культури для дітей:

Єврейська каліграфія

Робочий зошит для навчання й удосконалення
каліграфічної компетентності

נטליה בקולינה

ראיסה גכטמן

צופני התרבות היהודית לילדים:

קליגרפיה יהודית

חוברת עבודה ללימוד ושיפור יכולת קליגרפיה

Керівник проєкту – Бакуліна Наталія
Верстка та дизайн – Рязанова Раїса

Підписано до друку 22.12.2020. Формат 70х100/8.
Папір крейдований матовий. Гарнітура Times New Roman.
Друк офсетний. Умов. друк. арк. 13,325.
Наклад 1000 прим. Зам. 19.

Видавничо-інформаційний центр «Місто»
Україна, 58022, м. Чернівці, вул. Головна, 173-а,
Телефон: (0372) 58-53-11, (0372) 58-53-12

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців,
виготовлювачів та розповсюджувачів книжкової продукції
серія ДК № 617 від 2.10.2001 року*

*Друк ФОП Висоцький М.В.
Тел. (0372) 58-54-54*

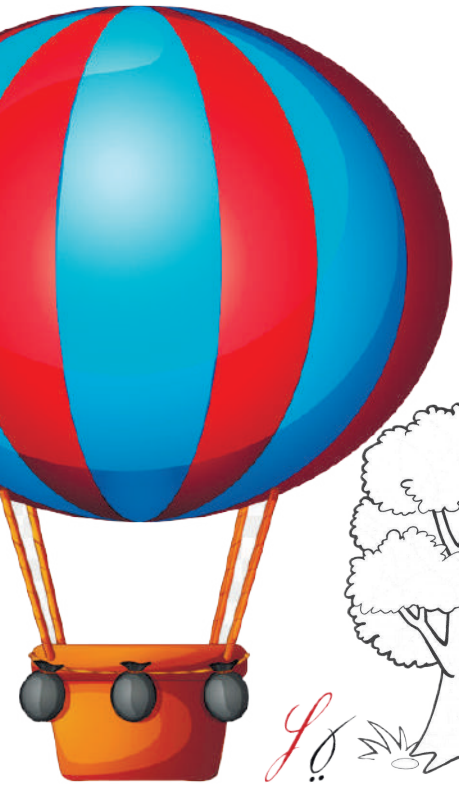

Значення символу	Давнє написання
Вудочка	

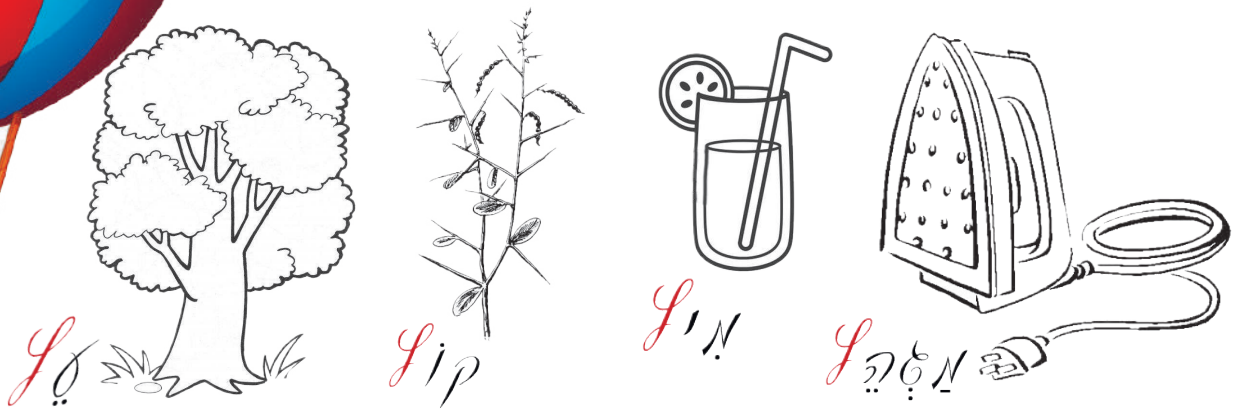

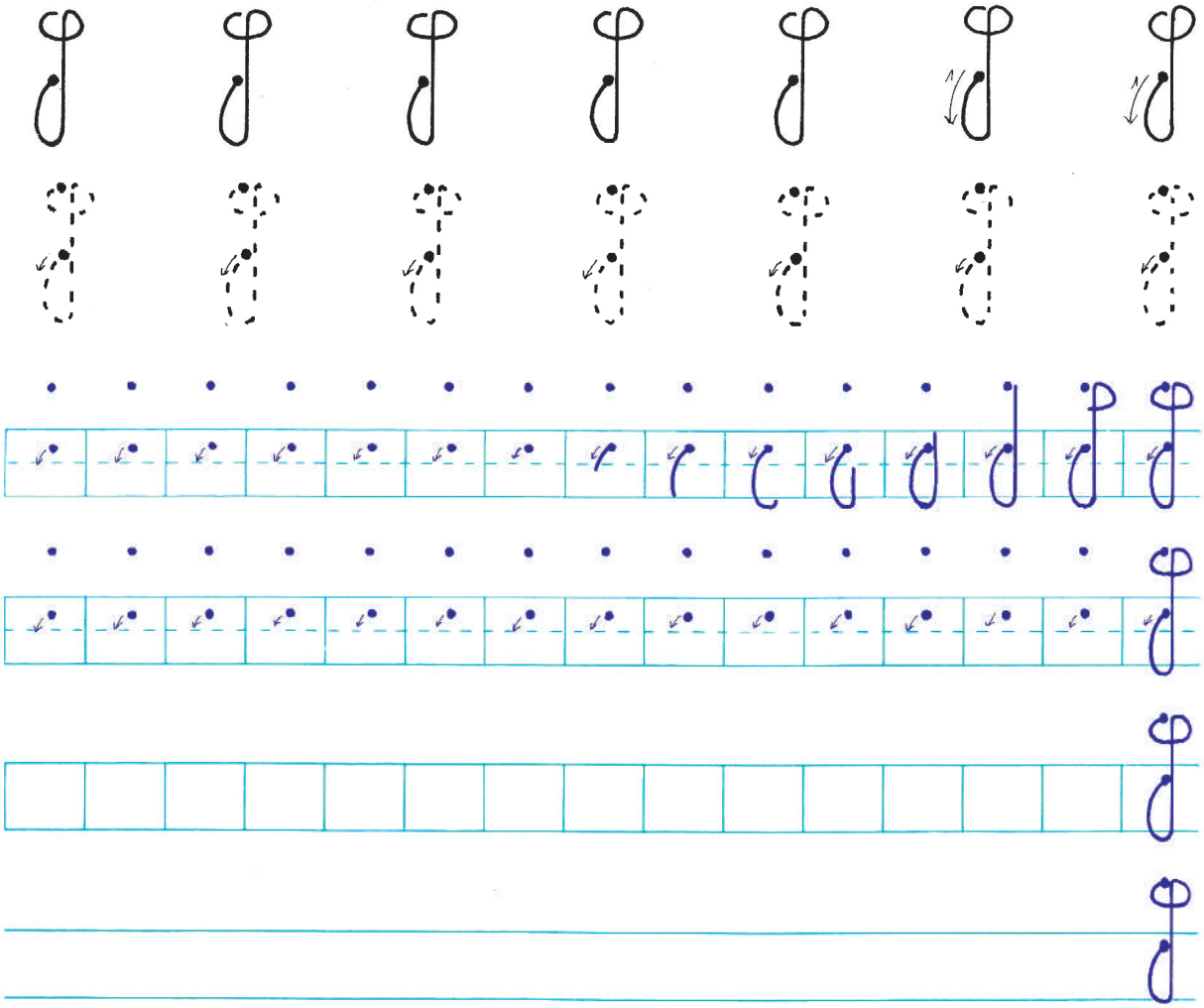

Прописна літера	Друкована літера	Звук, що позначає
℘	ץ	[ц]

Цаді софіт

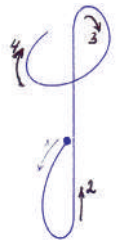

ץ

אֶרֶץ – Ерец – Земля.
אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל – Ерец Ісраель – Земля Ізраїлю.
Так всіма єврейськими мовами називається земля, де майже 4 тисячоліття тому почалась історія нашого народу, яка продовжується і донині. Танах називає Ерец Ісраель «землею, що тече молоком та медом».

Навіть у найважчі періоди історії єврейського народу зберігався духовний зв'язок євреїв зі своєю землею, а також ніколи не переривалась в ній єврейська присутність.

Для єврейського народу Земля Ізраїлю – одна з найбільших цінностей: з нею пов'язані більшість свят єврейського календаря, тільки на цій землі можна виконати всі заповіді, дані єврейському народу, та відбудувати Храм, до якого будуть приходити всі народи.

Саме тому Землею Ізраїлю опікуються всі євреї світу: збирають гроші на посадку лісів, підтримують будівництво лікарень і бібліотек, всіляко сприяють миру та процвітанню Ерец Ісраель.

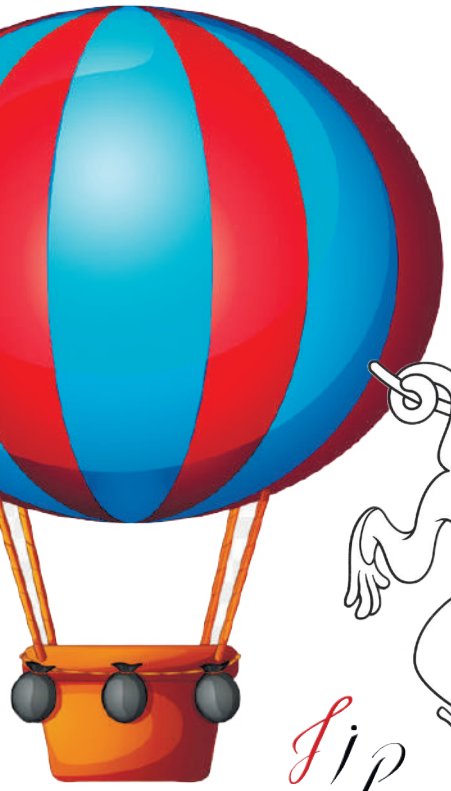

Значення символу	Давнє написання
Рот	1

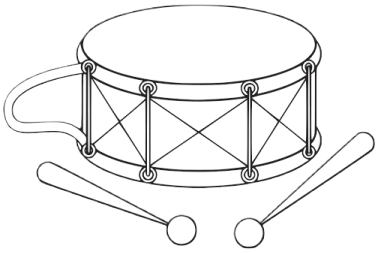

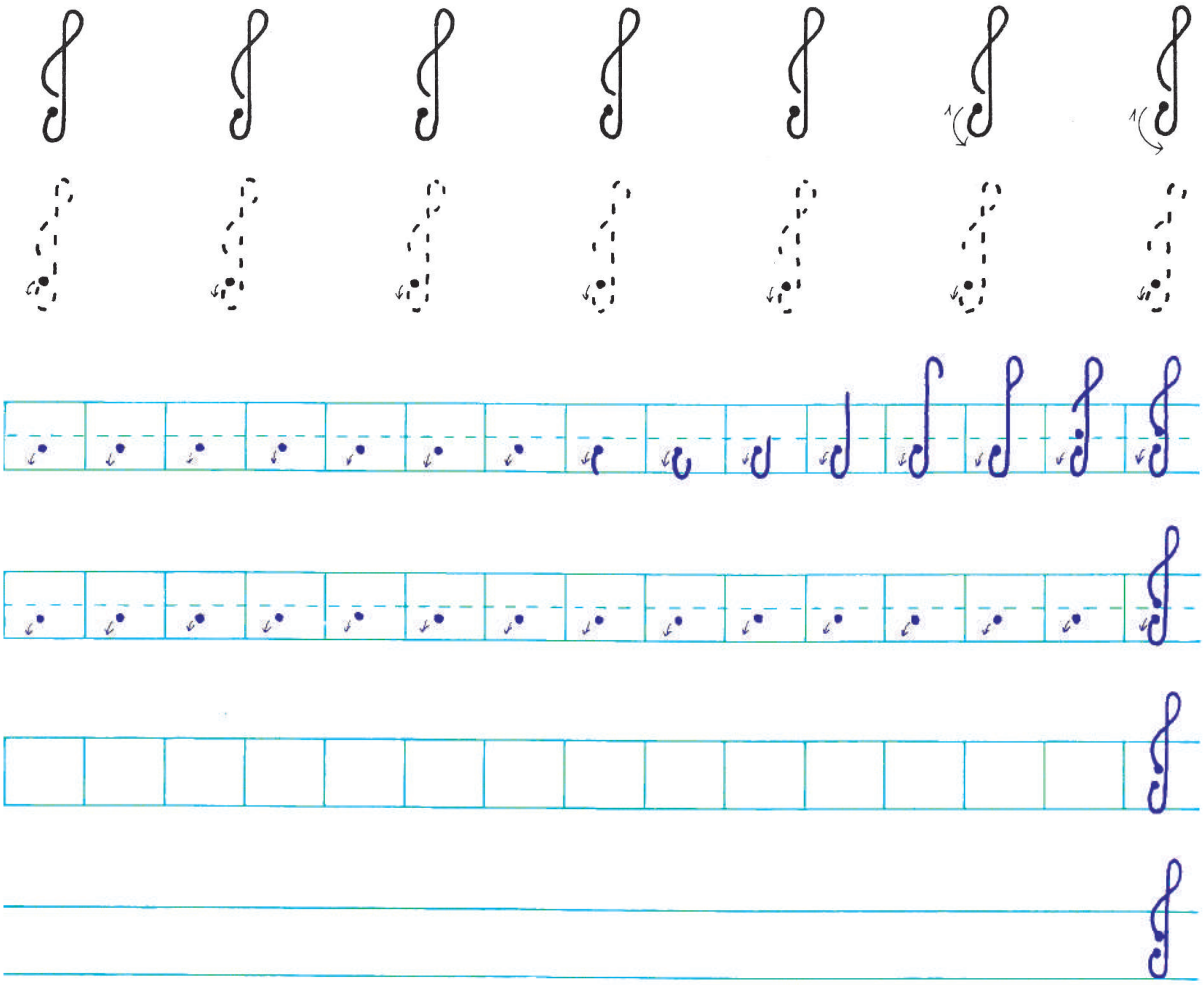

Прописна літера	Друкована літера	Звук, що позначає
ſ	ף	[ф]

Фе софіт

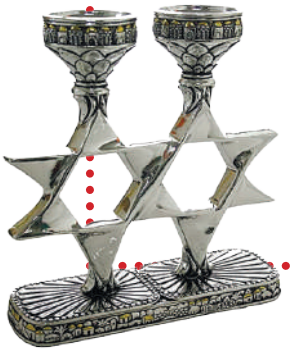

ף

Літера **Фе софіт** завжди пишеться у кінці івритських слів.

כֶּסֶף – **Кесеф – срібло**.

З найдавніших часів срібло – найулюбленіший матеріал єврейських майстрів декоративно-прикладного мистецтва. За допомогою цього твердого та довговічного матеріалу євреї до сьогодення «прикрашають заповіді», а саме – декорують предмети, призначені для їх виконання: зі срібла (або суміші з ним) виготовляють підсвічники для Суботи та свят, корони та нагрудники для сувоїв Тори, кубки для проголошення благословення над вином, футляри для зберігання Сувою Естер, шкатулки з пахощами для обряду відокремлення святкових днів від буденних тощо. Такі декоровані предмети – найбажаніший подарунок будь-якій общині або молодій сім'ї. Нерідко срібні предмети передаються від покоління до покоління разом з пам'яттю про сімейну історію.

Словом **Кесеф** також називають гроші. Єврейська традиція вважає сумлінну працю задля заробітку досить важливим заняттям, бо за допомогою грошей людина не тільки може забезпечувати всім необхідним свою власну сім'ю, а й робити багато корисних і добрих справ для оточуючих, поліпшуючи та прикрашаючи їх життя.

Числове значення	Значення символу	Давнє написання
30	**Тичина погонича**	ל

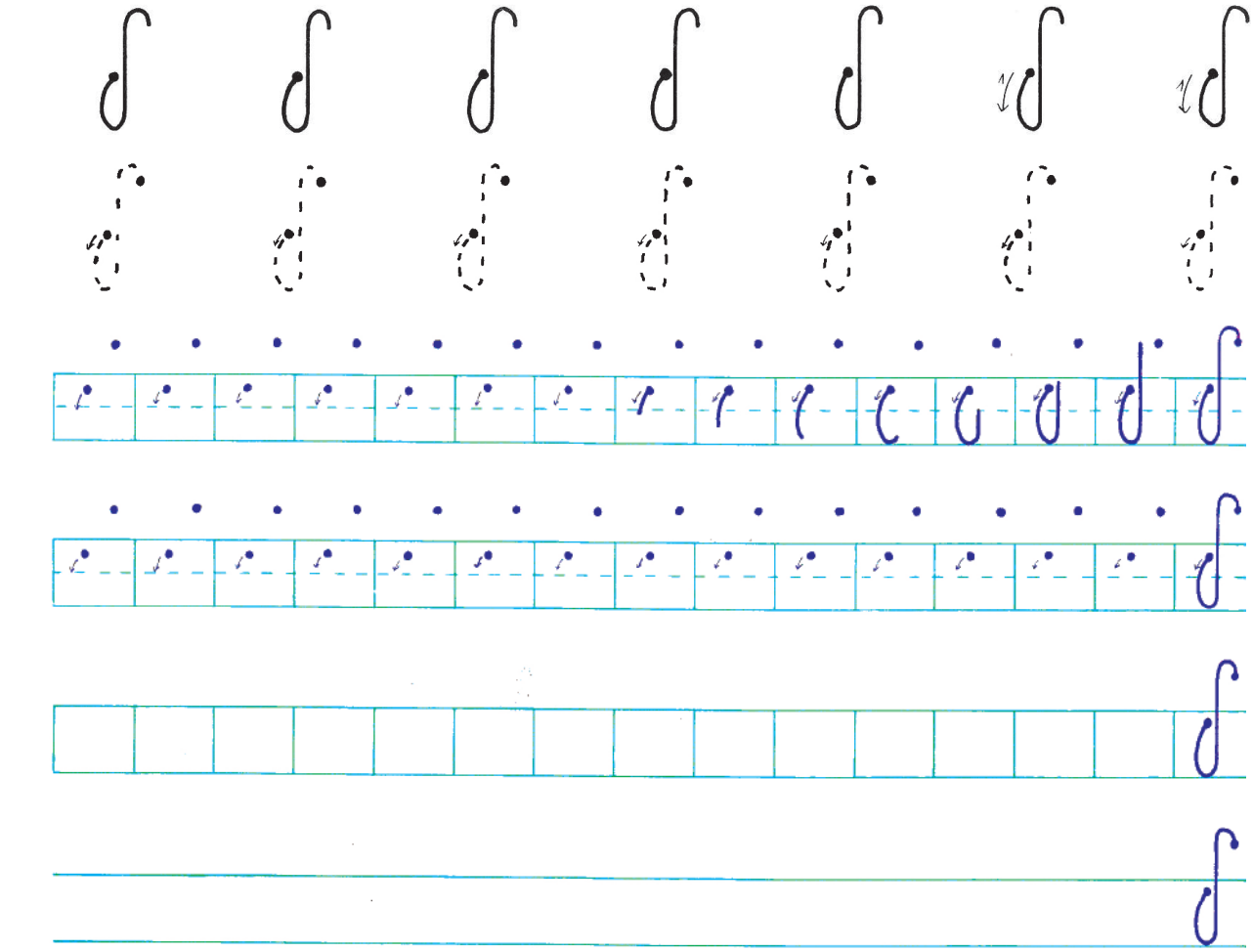

Прописна літера	Друкована літера	Звук, що позначає
ℓ	ל	[л]

Ламед

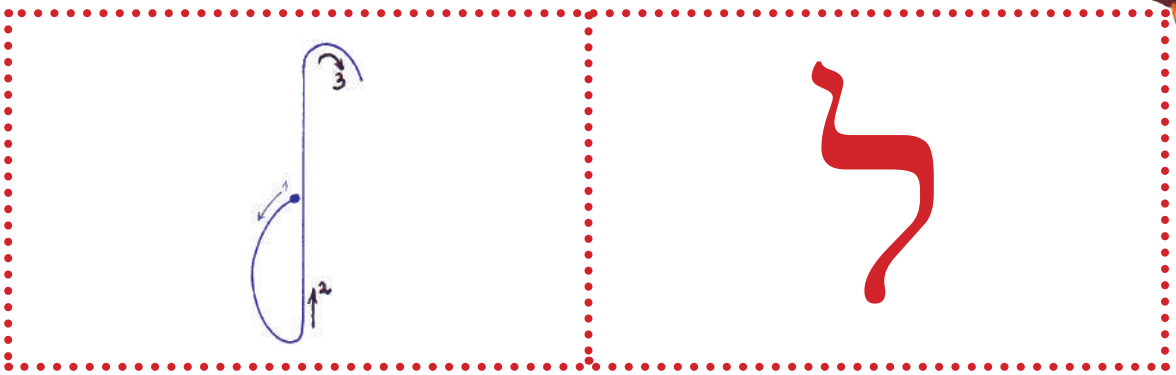

לוּחַ – Луах – дошка, таблиця, календар.

Лухот аБрит – Скрижалі Заповіту – так єврейська Традиція називає дві кам'яні дошки з викарбуваними на них десятьма заповідями, які Моше отримав на горі Хорив-Синай і повернувся з ними до євреїв.

Луах іври – так називають єврейський календар, якому вже більше, ніж три тисячі років. Цей календар – унікальний, бо єдиний з усіх існуючих у сучасному світі є місячно-сонячним, що означає: довжина місяців року (29 або 30 днів) відповідає фазам місяця, а довжина самого року, в якому налічується 12 або13 місяців, зорієнтована на обертання Землі навколо Сонця.

Числове значення	Значення символу	Давнє написання
70	**Око**	

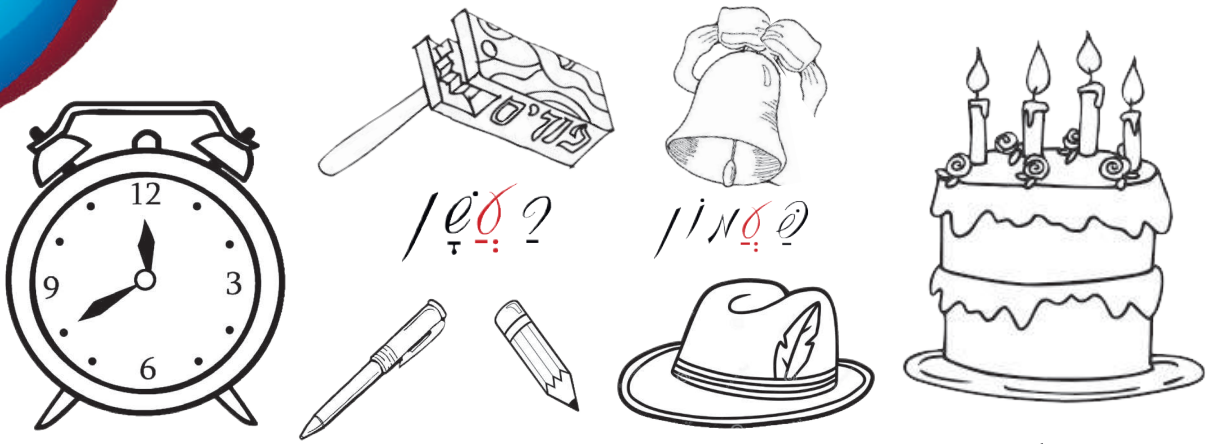

עוגה כובע עפרון עט שעון

Прописна літера	Друкована літера	Звук, що позначає
ℴ	ע	[-] немає в українській мові

Аін

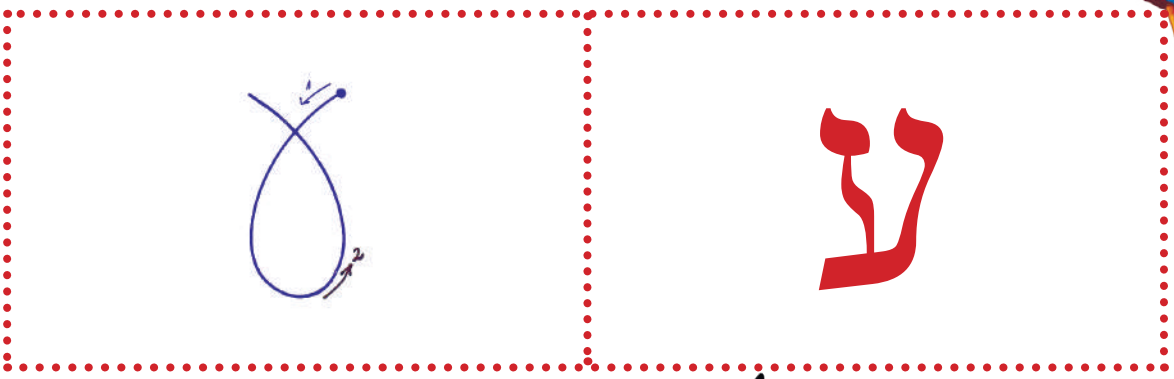

עַם יִשְׂרָאֵל – Ам – народ. Ам Ісраель – Народ Ізраїлю – так називає себе єврейський народ.

Унікальною особливістю Народу Ізраїлю є те, що він складається з прямих нащадків праотця Якова-Ісраеля та його 12 синів, а також нащадків тих, хто добровільно вирішив приєднатися до єврейського народу.

Історія Народу Ізраїлю почалась майже три с половиною тисячі років тому, коли велике плем'я нащадків Якова-Ісраеля вийшло з Єгипту, де вони перебували у рабстві, на свободу у пустелю Синай. Там євреї, як вільний народ, отримали Тору – Вчення. Єврейська історія продовжується і в наш час.

Народ Ізраїлю нині налічує більше, ніж 18 мільйонів людей, що проживають по всьому світу.

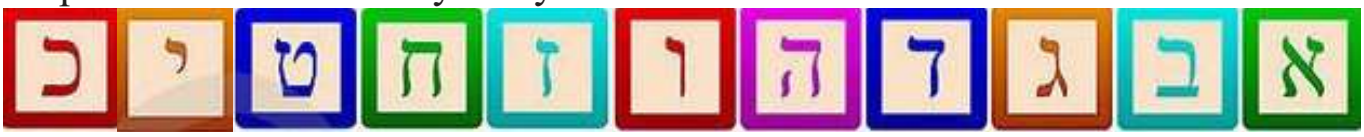

Числове значення	Значення символу	Давнє написання
3	Верблюд	ג

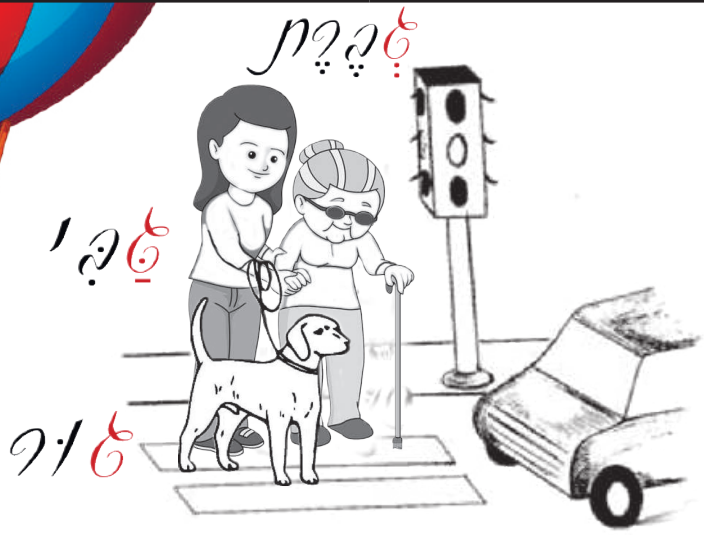

ג ג ג ג ג ג ג

ג ג ג ג ג ג ג

ג ג ג ג ג ג ג ג ג ג ג ג ג ג ג

ג ג ג ג ג ג ג ג ג ג ג ג ג ג

ג

ג

Прописна літера	Друкована літера	Звук, що позначає
C	ג	[г]

Гімель

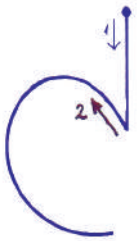

ג

גַּן עֵדֶן – Ган – сад. Ган Еден – Райський Сад – місце неймовірної краси, затишку та втіхи, в якому жили первісні люди Адам і Хава, а також попередньо створені тварини, птахи й інші живі істоти.

Єврейська Традиція розповідає нам про те, що в Ган Еден всі його мешканці жили в злагоді та достатку, милуючись краєвидами й отримуючи все, що їм було необхідне для повсякденного життя. Єврейська Традиція також наполягає на тому, що в майбутньому людство припинить війни, переможе хвороби та розпочне мирне та щасливе життя, подібне до того, яке існувало в Ган Еден.

גְּמִילוּת חֲסָדִים – Гмилут Хасадім – Благодійність, Добрі справи, Нагорода за милосердя. Турбота про нужденних та хворих, піклування про літніх та інвалідів – одна з найважливіших заповідей, яка покладена на кожного єврея. Вона є основою існування єврейських громад по всьому світу впродовж віків і до сьогодення. Гмілут Хасадім – турбота общини про кожного єврея, що опинився у скруті – зміцнює общину та перетворює її на велику сім'ю, в котрій панують злагода, доброзичливість і взаємна підтримка.

Числове значення	Значення символу	Давнє написання
1	**Віл/ корова**	

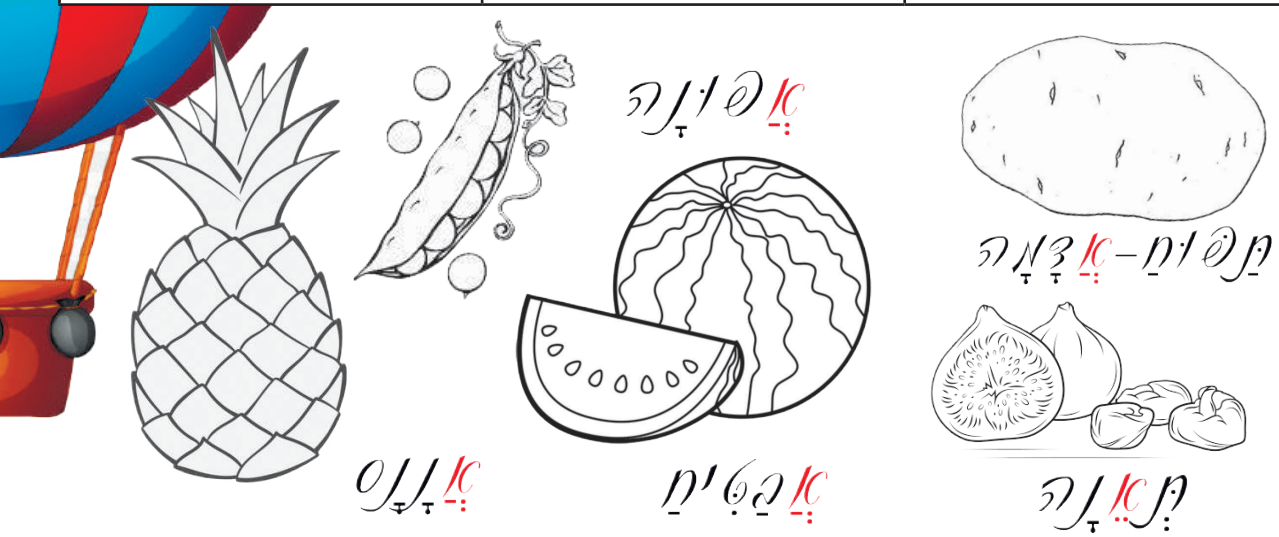

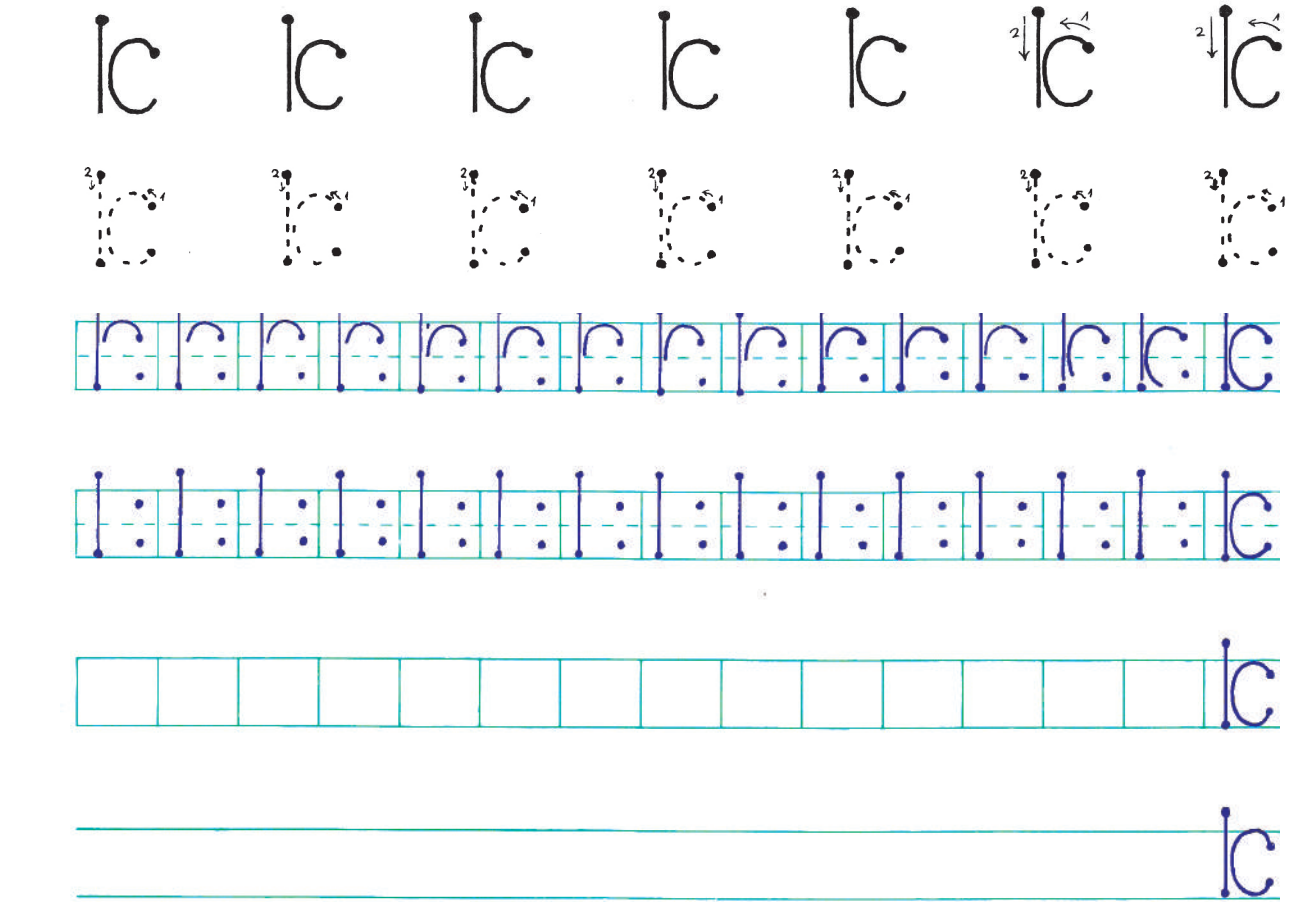

Прописна літера	Друкована літера	Звук, що позначає
א	א	[-] немає в українській мові

Алеф

אֱמֶת – **Емет – правда, істина**.

Прагнення до правди – одна за найвищих цінностей єврейського народу та головних рис, які мають бути притаманні хорошій людині.

Єврейська традиція наполягає на тому, що Емет – Правда – це одна з трьох речей, на яких тримається світ і завдяки яким він продовжує існувати.

אַרְיֵה – **Ар'є – лев**.

Лев у єврейській Традиції – це символ царської влади, бо цар Давид і його нащадки, що керували Юдеєю, походили з коліна Єгуди, якому праотець Яків дав таке благословення: «Левеня – Єгуда…. Не відійде царський жезл від Єгуди та законотворець – від ніг його». В давньоєврейській мові налічується аж 6 слів, що означають цю сміливу тварину, і одне з цих слів – Арі – стало основою для другого імені столиці Юдейського царства Єрусалима – Аріель (що означає «Лев Всевишнього»). У наш час столиця Держави Ізраїля – Єрусалим, місто, відбудоване царем Давидом, гордо носить на своєму гербі зображення лева, що стоїть на задніх лапах і наче чекає, поки Машіах, прямий нащадок великого царя, з'явиться у місті та розпочне відбудову Храму на горі Морія.

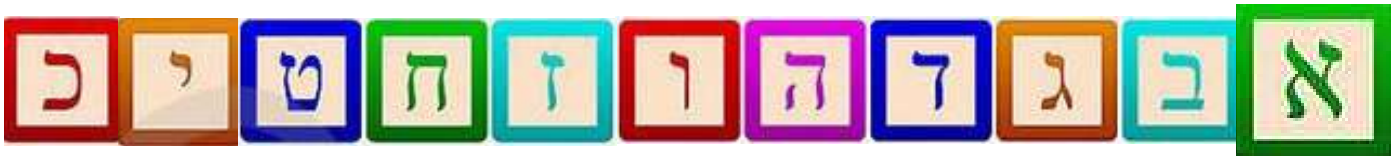

Числове значення	Значення символу	Давнє написання
300	**Зуб**	

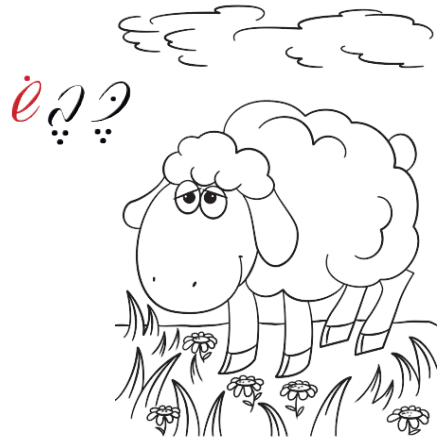

שׁ זָרָה שׁ מֵתָה שׁ רִיתָ שׁ רָה שׁ שׁוֹן

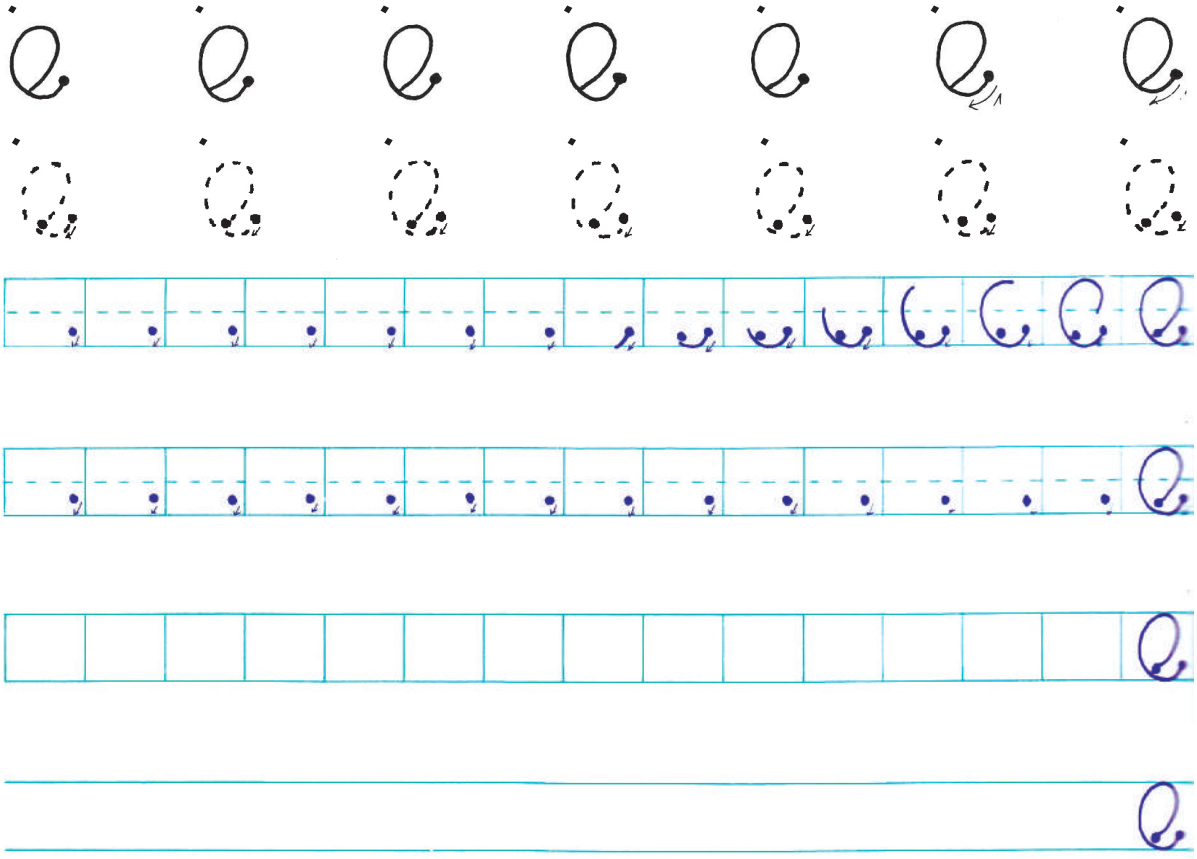

Прописна літера	Друкована літера	Звук, що позначає
ſ	שׂ	[с]

Сін

שִׂמְחָה – Сімха – радість.

Перебування в радісному настрої, вміння знаходити привід для радощів у всьому, бажання дарувати радість оточуючим – цей найважливіша частина єврейського виховання й єврейського способу життя.

В деяких випадках Традиція не тільки заохочує євреїв до радощів, але й вимагає від них цього настрою. Заповіді таких свят, як Пурім, Суккот, Шавуот, Сімхат Тора навіть неможливо виконати, якщо не перебувати у веселому та щасливому стані! Так само й неможливо виконати заповідь «Веселити нареченого та наречену на весіллі», якщо сам не відчуваєш радощів і піднесення!

Єврейська Традиція наполягає на тому, що людина, яка вміє радіти сама та дарувати радість іншим, щасливіша та здоровіша за ту, що весь час перебуває у смутку.

Числове значення	Значення символу	Давнє написання
300	**Зуб**	

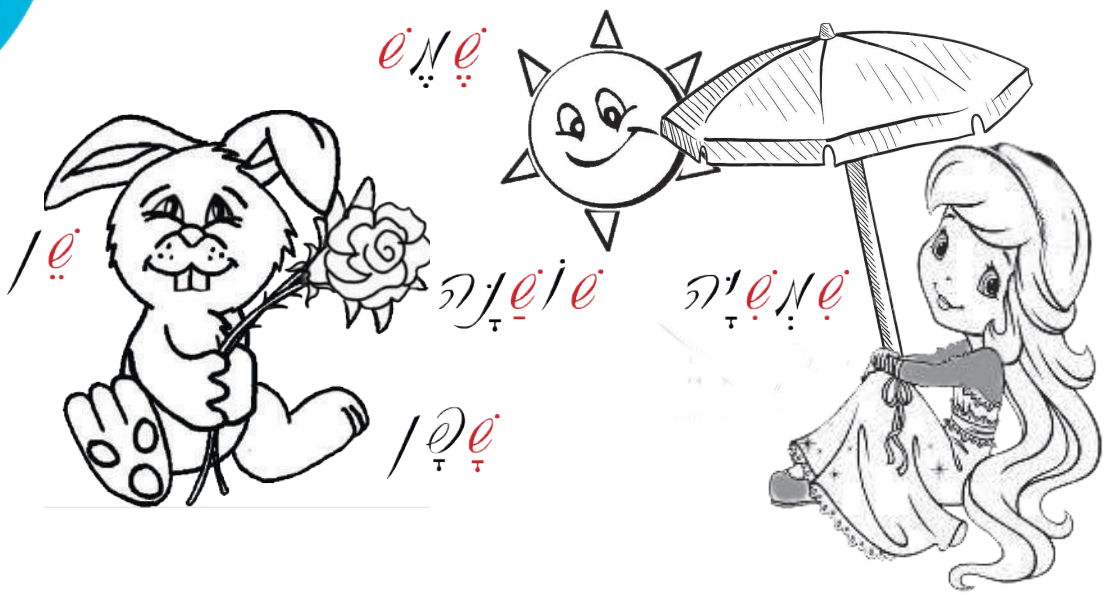

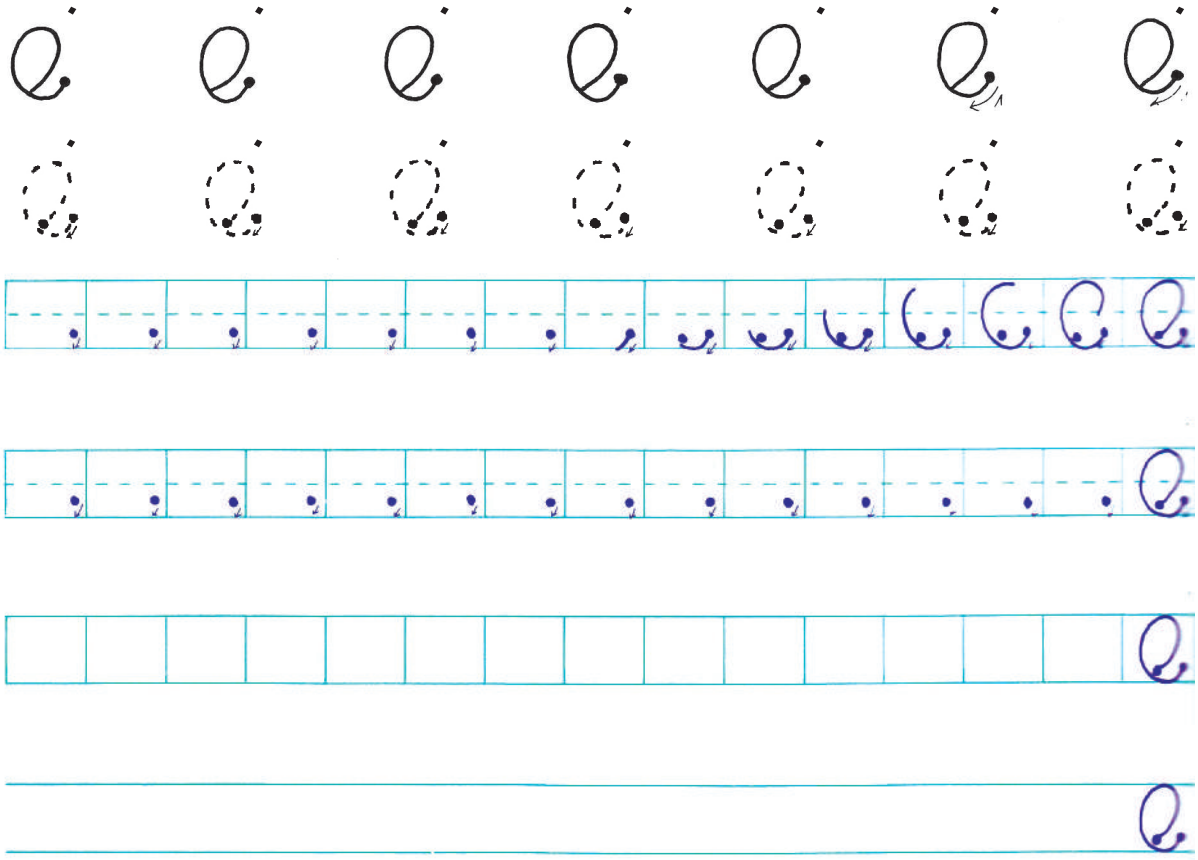

Прописна літера	Друкована літера	Звук, що позначає
ℓ	שׁ	[ш]

Шін

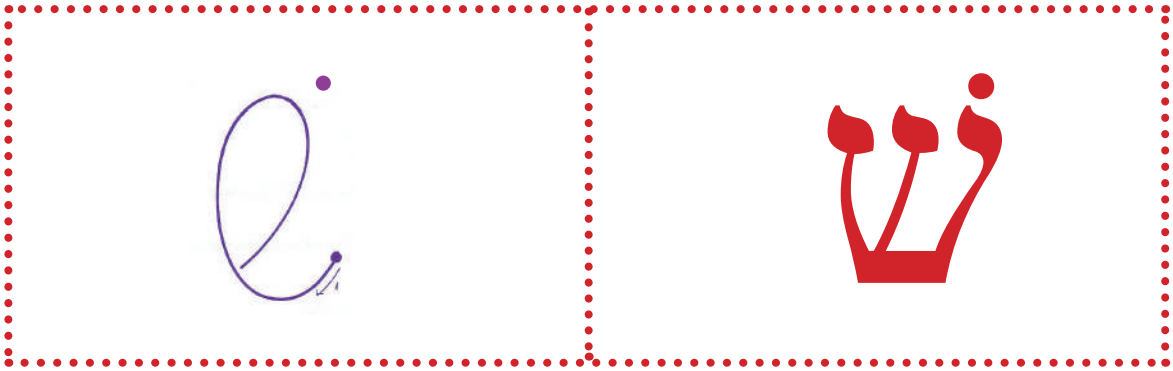

שַׁבָּת – Шаббат (Субота) – головний день тижня в єврейському календарі. Шаббат – це щотижневе свято, якому притаманна особлива урочиста атмосфера. З поваги до цього дня євреї надягають святковий одяг, готують найсмачніші страви та запрошують друзів у гості. В цей день дорослі не працюють, а діти не вчаться у школі.

שׁוֹשַׁנָּה – Шошана – лілея або троянда.

Шошанат Яков – Лілея Якова – так єврейська Традиція іноді називає Народ Ізраїлю, прирівнюючи красу квітів до духовної краси людей, які живуть, дотримуючись заповідей Тори.

Числове значення	Значення символу	Давнє написання
9	**Мішок/ зелень**	

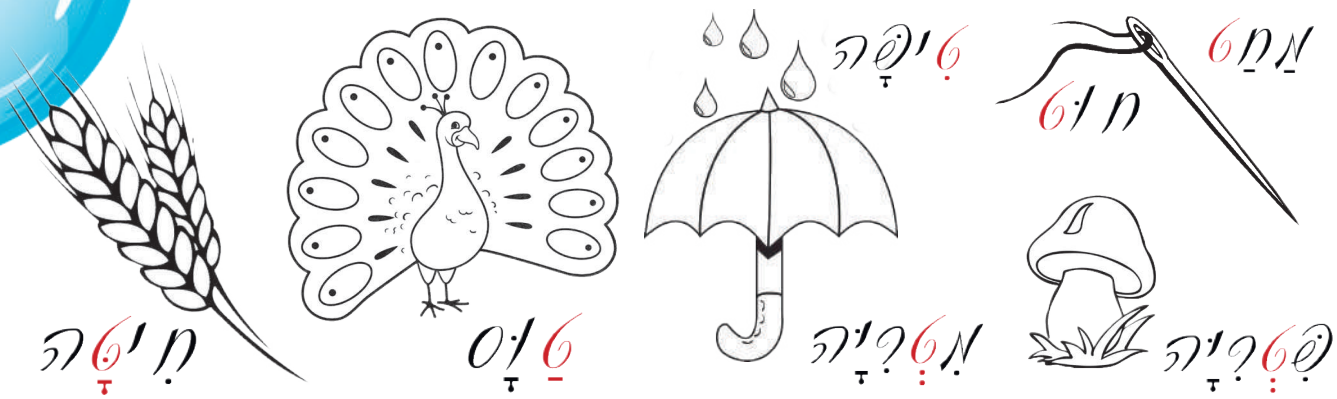

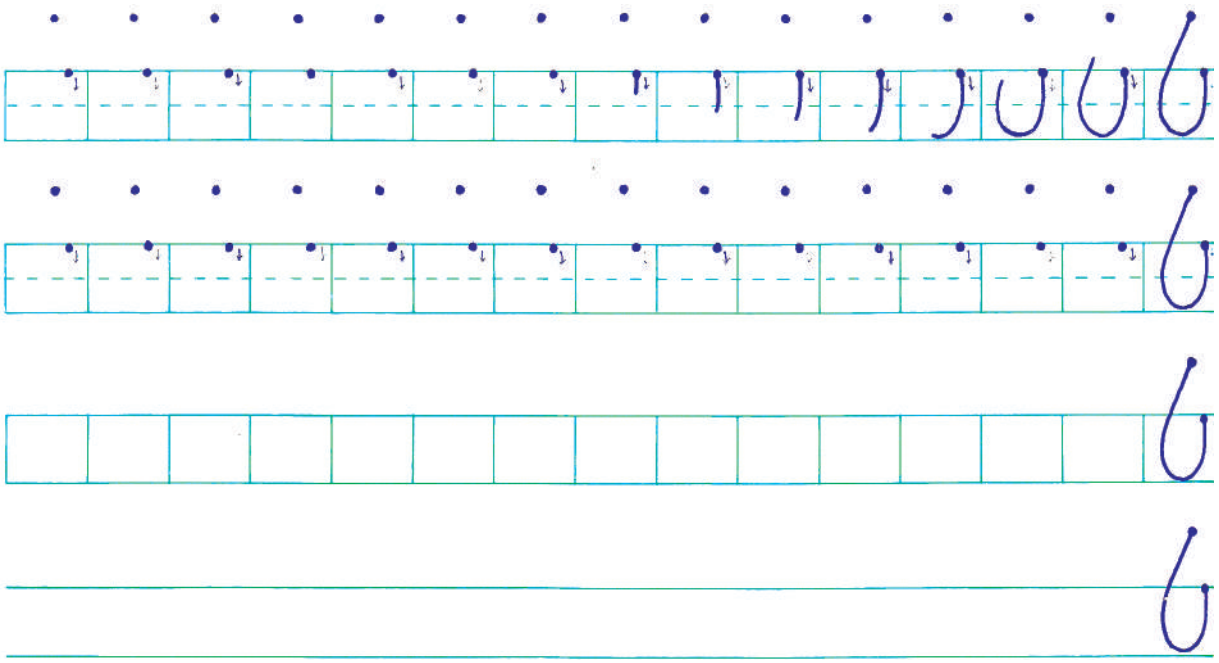

Прописна літера	Друкована літера	Звук, що позначає
ט	ט	[т]

Тет

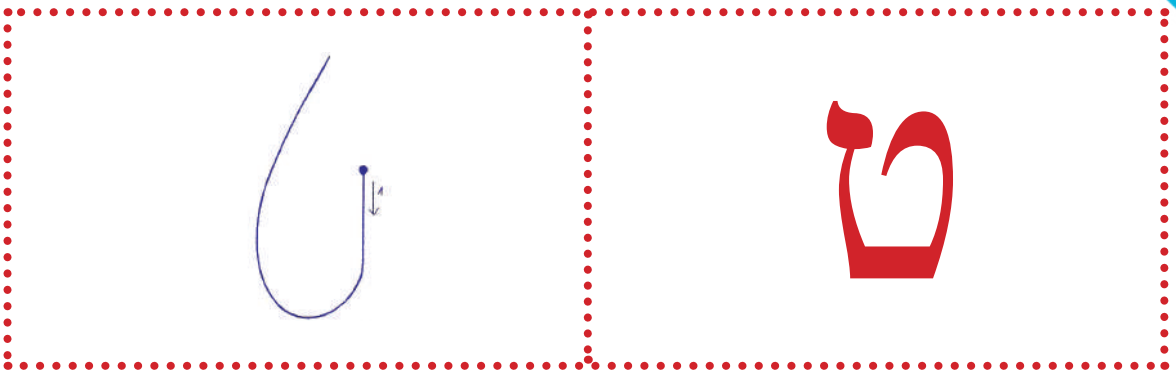

טַלִית – Таліт – традиційне молитовне покривало.

Призначення цього предмету – виконати заповідь Тори про чотири кута одягу, до яких треба прикріпити особливі китиці – цицит. Ці китиці повинні нагадувати єврею про заповіді Тори, покладені на нього, та втримувати людину від негідної поведінки.

У більшості єврейських громад України таліт надягають тільки одружені чоловіки. Хлопчики й юнаки зазвичай постійно носять так званий «малий таліт» – особливе вбрання, яке знаходиться під верхнім одягом.

Значення символу	Давнє написання
Вода	מ

מַיִם

מִסְפָּרַיִם

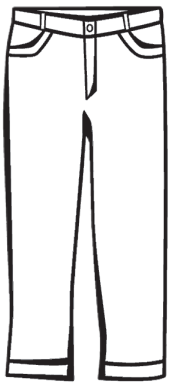

מִכְנָסַיִם

זֵמִיקִים

קַנְקַנִּים

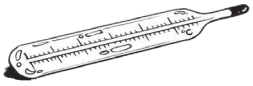

מַזְגָּנִים

מ מ מ מ מ מ מ

מ מ מ מ מ מ מ

מ מ מ מ מ מ מ מ מ מ מ מ מ מ מ

מ מ מ מ מ מ מ מ מ מ מ מ מ מ מ

מ מ מ מ מ מ מ מ מ מ מ מ מ מ מ

מ מ מ מ מ מ מ מ מ מ מ מ מ מ מ

Прописна літера	Друкована літера	Звук, що позначає
ם	ם	[м]

Мем софіт

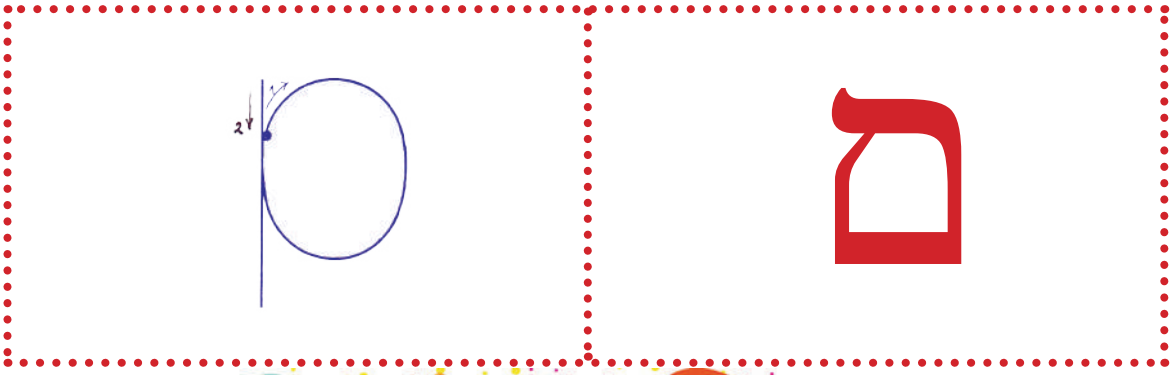

הֵם חֲבֵרִים, הֵם יְדִידִים.

Про **літеру Мем** ми розповідали дещо раніше. Вона має дві форми написання. Ти вже знаєш, як вона пишеться на початку та в середині слова.

А **Мем софіт** – пишеться тільки в кінці слова!
Запам’ятай це та пиши грамотно, охайно та красиво!!!

Числове значення	Значення символу	Давнє написання
60	**Плавець**	ס

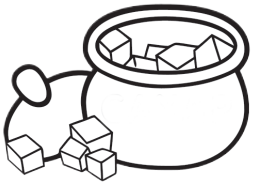

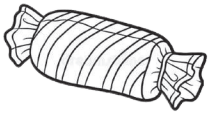

סִכָּר – סִכָּרִיָּה

חֵסֶד – חֲסִידָה

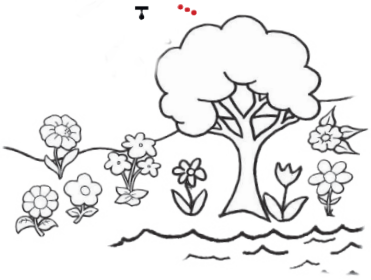

סִבִּיבוֹן הַסִּבִּיבָה

Прописна літера	Друкована літера	Звук, що позначає
O	ס	[с]

Самех

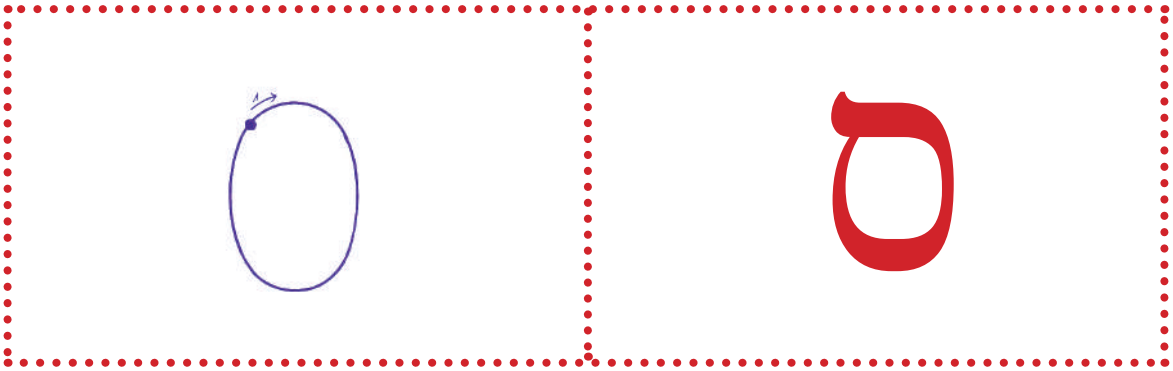

סֵפֶר תּוֹרָה – **Сефер Тора**. Так зветься сувій із рукописним текстом головної книги єврейського народу – Тори.

Сувій зазвичай пишуть за суворими правилами особливими чорнилами на зшитих між собою аркушах пергаменту. Пергамент для сувоїв Тори виготовляють зі шкір кашерних тварин.

Сефер Тора зберігають в синагозі, у спеціальній шафі, та виймають тільки для привселюдного читання.

Числове значення	Значення символу	Давнє написання
7	**Спис/ прикраса**	

זַמָּר זְבוּב כַּיִת

זֶבְרָה פַּרְדֵּס כַּרְכֹּר

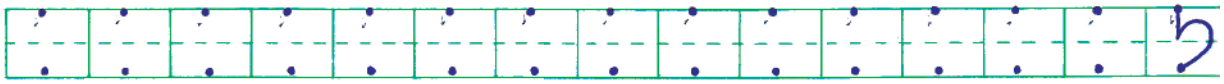

Прописна літера	Друкована літера	Звук, що позначає
ʒ	ז	[з]

Заїн

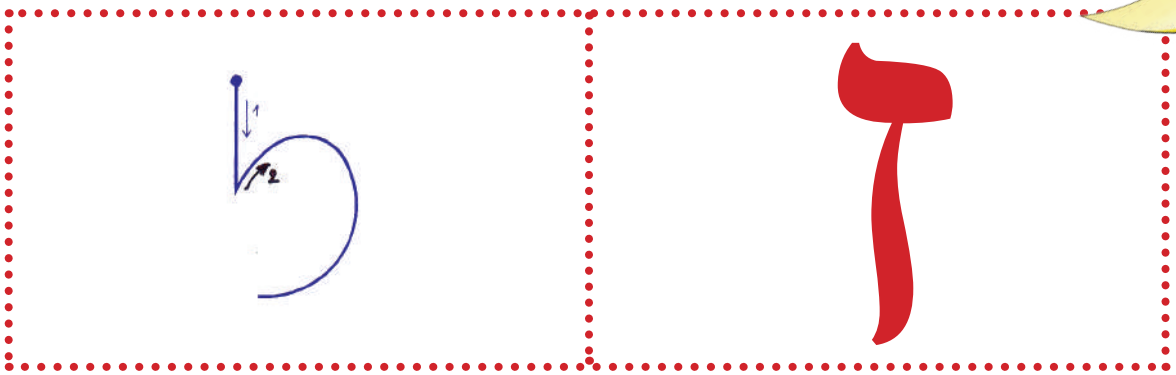

זֶמֶר – Земер – пісня, наспів. Пісні – це невід'ємна частина єврейського життя. Євреї співають за будь-якої нагоди та з будь-якого радісного приводу: в Шаббат і свята, під час молитви та впродовж весілля, у школі та вдома.

Любов до музики притаманна єврейському народу з давніх-давен, ще з того часу, коли левіти – чоловіки з коліна Леві – грали на різноманітних музичних інструментах і співали, стоячи на сходах Єрусалимського Храму.

Професія музиканта – виконавця на музичних інструментах або співака – є однією з найшанованіших у єврейській спільноті. Багато єврейських дітей навчаються музиці, а батьки – мріють про те, щоби їхні діти стали видатними музикантами.

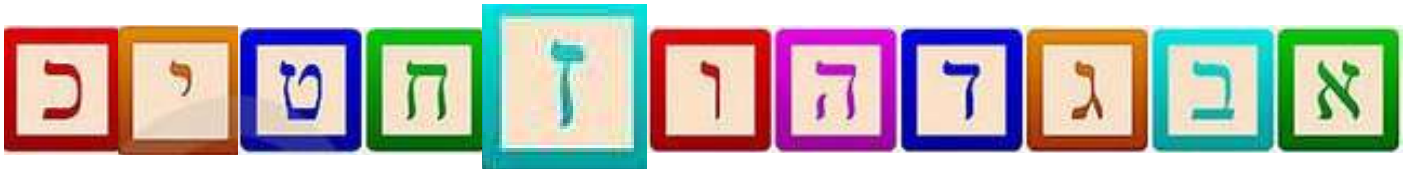

Числове значення	Значення символу	Давнє написання
80	Рот	ʔ

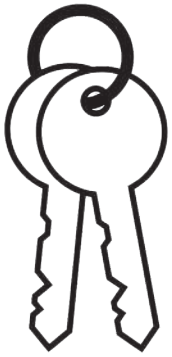

קוֹפֶה בְּקָפֶת מַפְתֵּחַ מַחַט

פ פ פ פ פ פ פ

פ פ פ פ פ פ פ פ פ פ פ פ פ פ פ

פ פ פ פ פ פ פ פ פ פ פ פ פ פ

פ

פ

ל מ נ ס ע פ צ ק ר ש ת

Прописна літера	Друкована літера	Звук, що позначає
ם	פ	[ф]

Фе

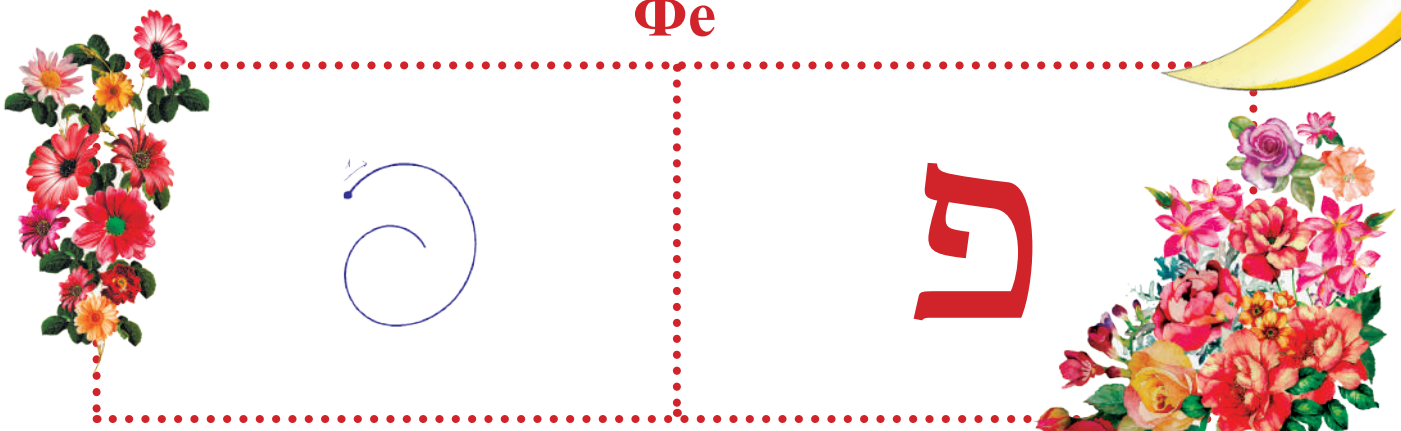

Літера פ Фе завжди пишеться в середині слова.

Вона дуже схожа на свою сестричку **פ Пе**, але в її написанні немає крапки.

יוֹפִי – Йофі – краса. Це – одне з тих найважливіших слів, що вивчає маленька дитина, яка починає розмовляти. І недарма! – Краса – це річ, яка завжди приваблює людей, даруючи їм задоволення та радість. Споглядання краси природи, людини, витворів мистецтва збагачує наше життя, надаючи йому нових барв.

Єврейська Традиція дуже чутливо ставиться до всього, що пов'язано з поняттям «краса», заохочуючи євреїв до «прикрашання заповідей» – задля того, щоби їх виконання було не тільки сумлінним, але й таким, що дарує людині радість і залишає приємне враження. Саме для цього використовуються всі можливості: ми «прикрашаємо заповіді» коли, наприклад, надягаємо в Шаббат і свята гарний одяг і прикраси, коли готуємо найсмачнішу їжу для Шаббатнього столу та подаємо її у найкращому посуді, коли декоруємо святковий стіл квітами тощо.

Все це стосується не тільки краси матеріального світу, але й краси людської душі. Ми вважаємо найгарнішою ту людину, яка радує інших як зовнішньою привабливістю, так і красою своїх вчинків. Прикладом такої людини були і Моше рабейну, і Йосеф, син праотця Якова, і цар Давид. Всі вони народилися прегарними малюками, а коли виросли – стали людьми незрівняної душевної краси та величі.

Числове значення	Значення символу	Давнє написання
80	**Рот**	ʃ

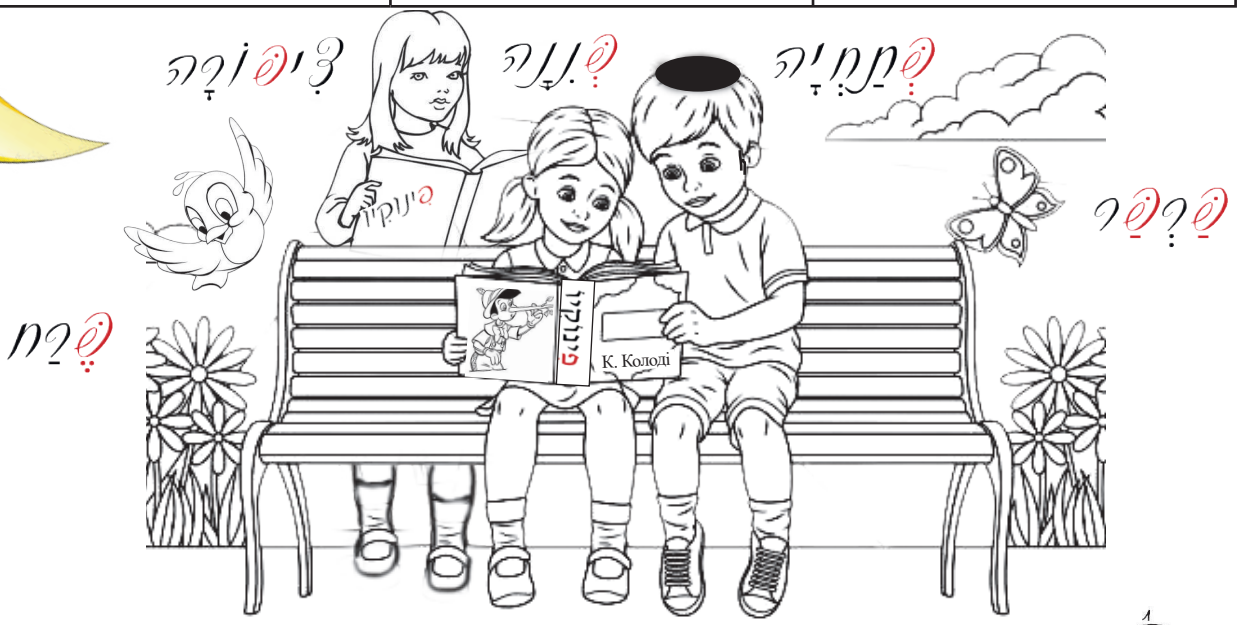

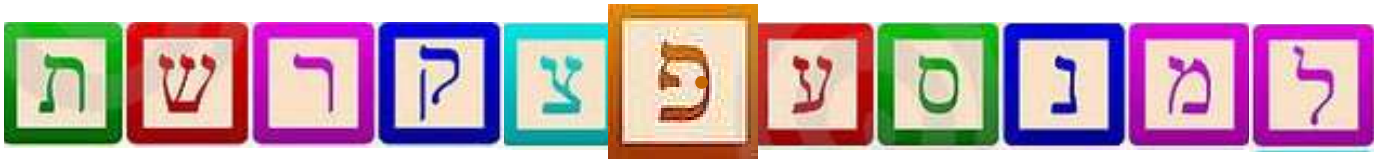

Прописна літера	Друкована літера	Звук, що позначає
פ	פ	[п]

Пе

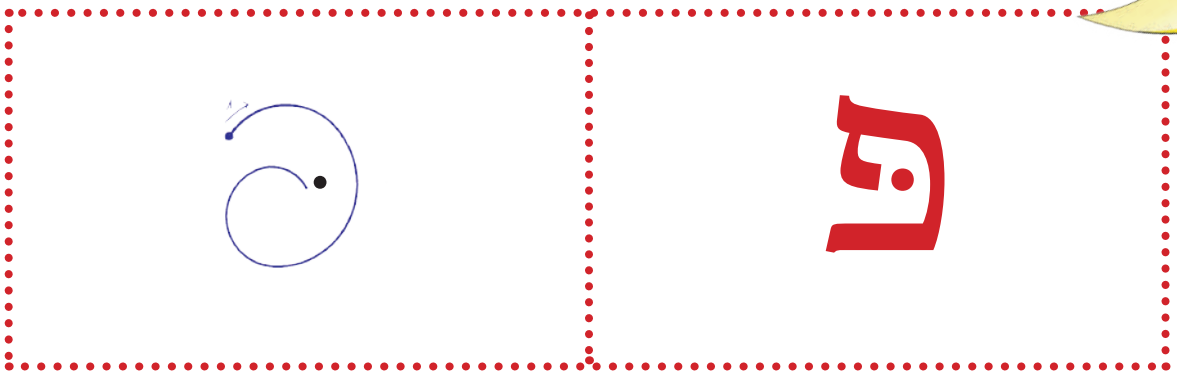

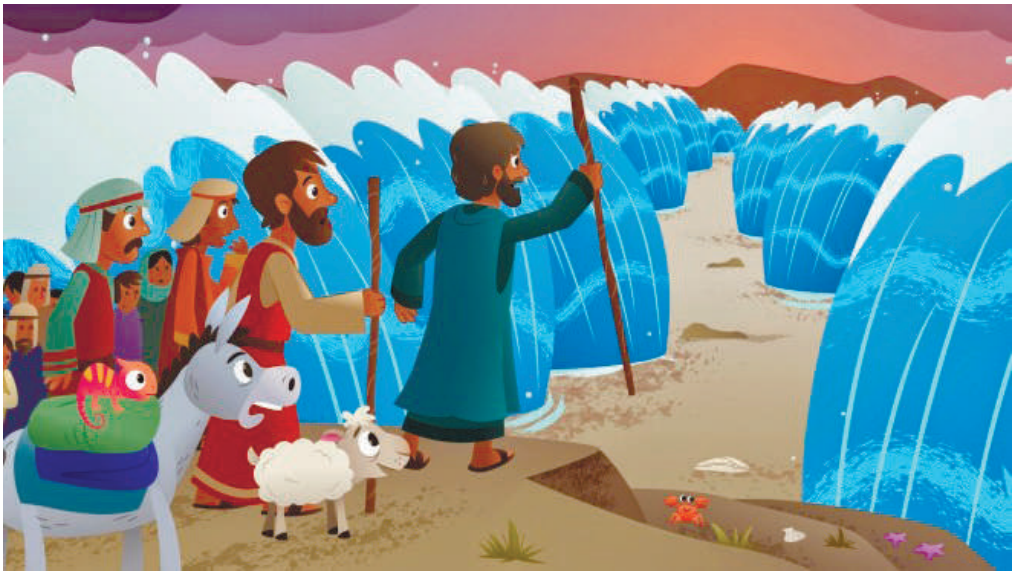

פֶּלֶא – **Пеле – диво**. Чудеса та дивні незвичайні речі, незрозумілі для людського сприйняття, супроводжували наших прабатьків у всіх пригодах, що траплялися їм на життєвому шляху.

Перелік таких див є безкінечним – це й незбагнене диво переходу через Ям-Суф (Червоне море), і вражаюче чудо Десяти покарань єгиптян, і найбільше чудо всієї історії єврейського народу – Дарування Тори на горі Синай, і десятки інших див, які врятували єврейський народ і зберегли його до сьогодення.

Числове значення	Значення символу	Давнє написання
4	**Двері**	ד

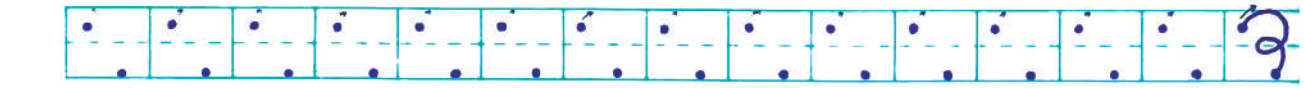

Прописна літера	Друкована літера	Звук, що позначає
ד	ד	[д]

Далет

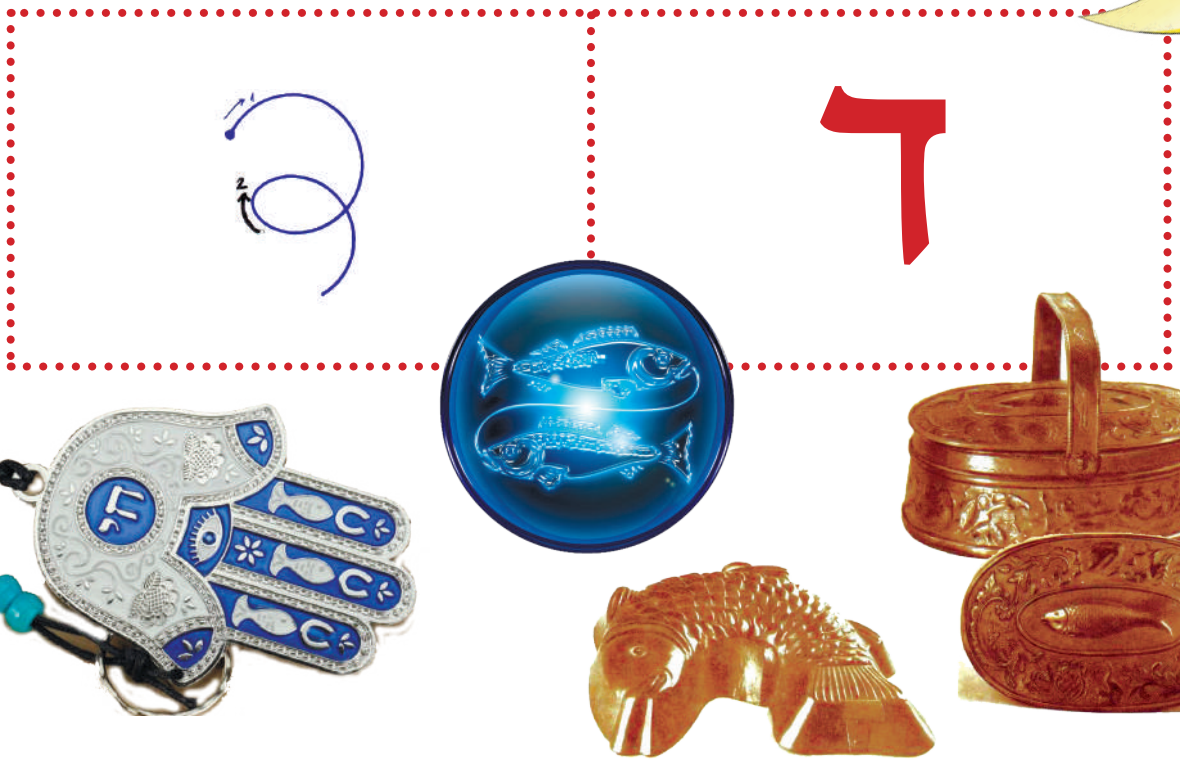

דָ – **Даг – риба**. Один з найвідоміших символів єврейського народу, що нагадує обіцянку Творця розмножити цей народ і зробити його численним, як риби в морі.

Так само, як риба не може жити без води – так і єврейський народ не може жити без Тори. Око риби, яке ніколи не закривається, символізує в єврейській Традиції Творця, який бачить кожний вчинок людини.

Наїдки з риби – традиційна частина трапези в Шаббат та єврейські свята.

Єврейська Традиція розповідає, що у щасливому майбутньому праведні люди зможуть поласувати їжею, виготовленою з велетенської риби – Лів'ятана.

Числове значення	Значення символу	Давнє написання
90	**Вудочка**	

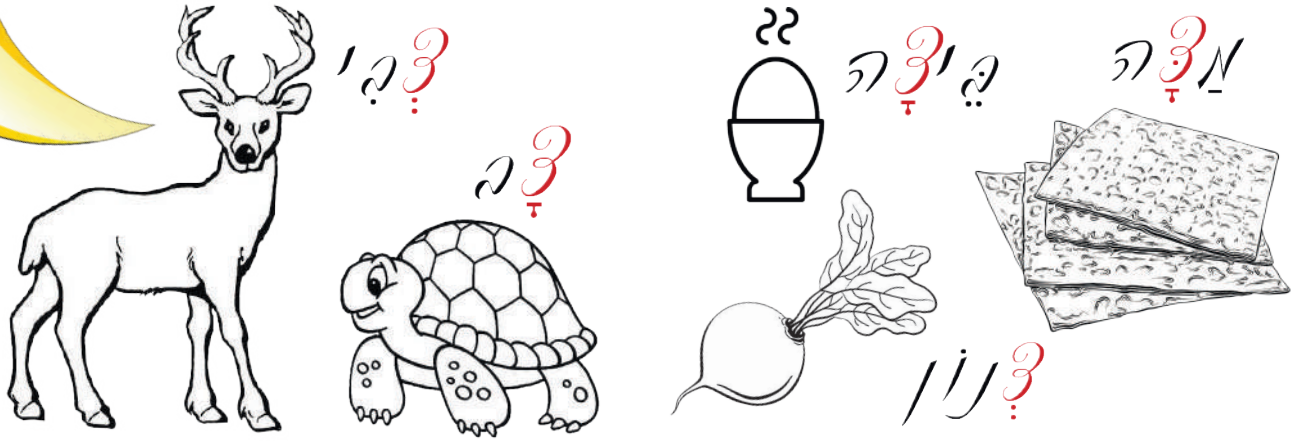

Прописна літера	Друкована літера	Звук, що позначає
ʒ	צ	[ц]

Цаді

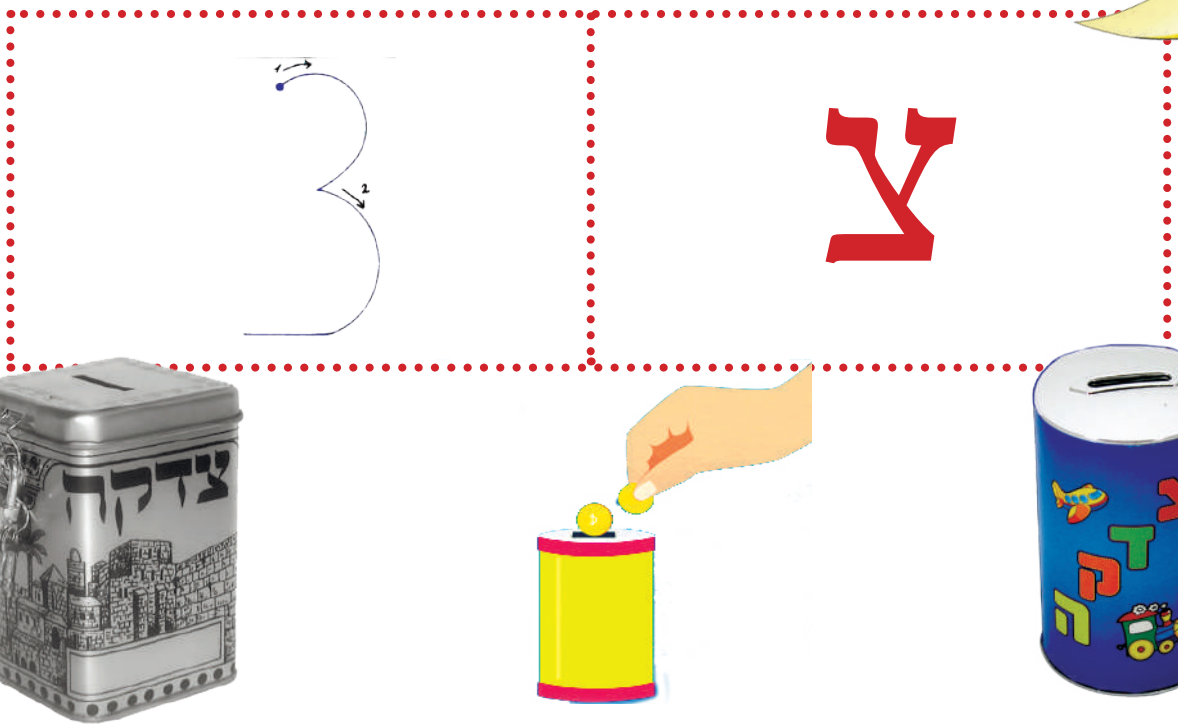

צְדָקָה – **Цдака – благодійний грошовий внесок**. Це слово споріднене зі словом «Цедек» – справедливість.

Єврейська Традиція вважає грошову допомогу нужденним встановленням справедливості у світі. В житті будь якої людини можуть трапитися скрутні обставини, з якими вона не зможе впоратися самостійно та потребуватиме допомоги оточуючих. Люди, які, даючи цдаку, допомагають ближнім подолати труднощі та повернутися до звичного життя, вчиняють справедливо та милосердно.

Вважається, що цдака не тільки поліпшує життя того, хто її отримує, а й сприятливо впливає на долю тих, хто її дає, змінюючи їх вдачу на краще.

Числове значення	Значення символу	Давнє написання
20	**Долонь**	כ

כוכב

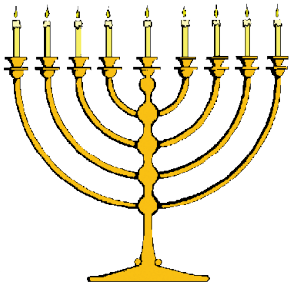

מנורה

תוכי

כ כ כ כ כ כ כ

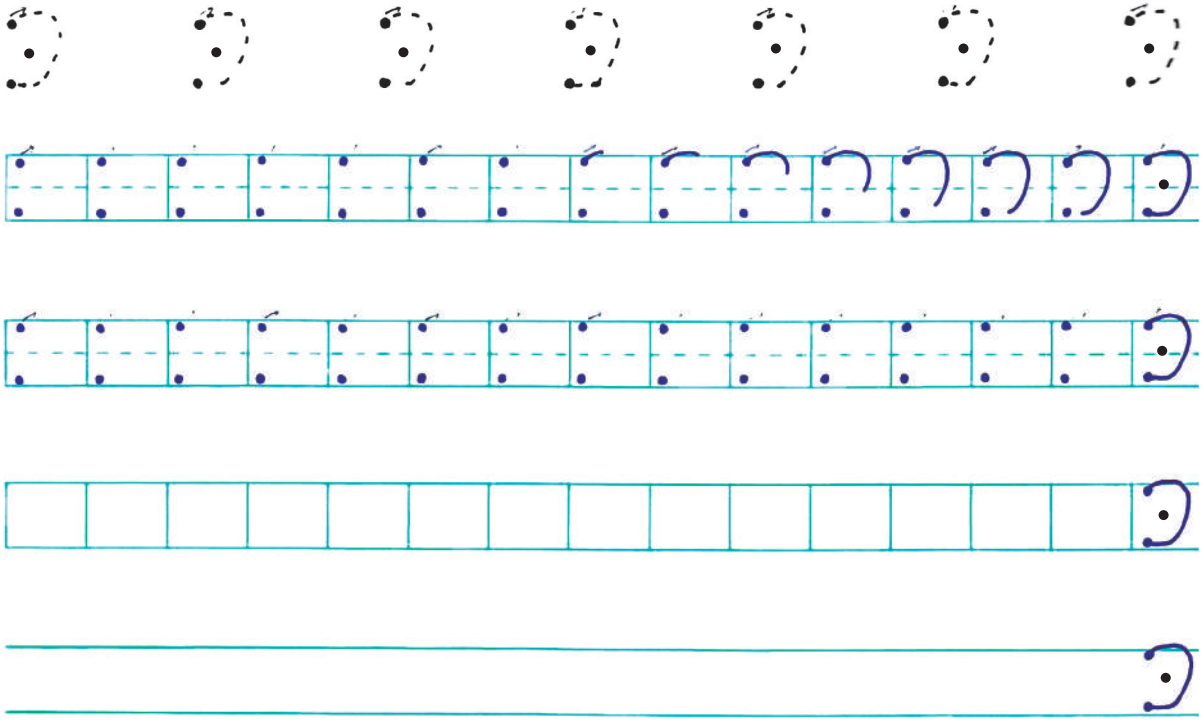

Прописна літера	Друкована літера	Звук, що позначає
כ	כ	[к]

Каф

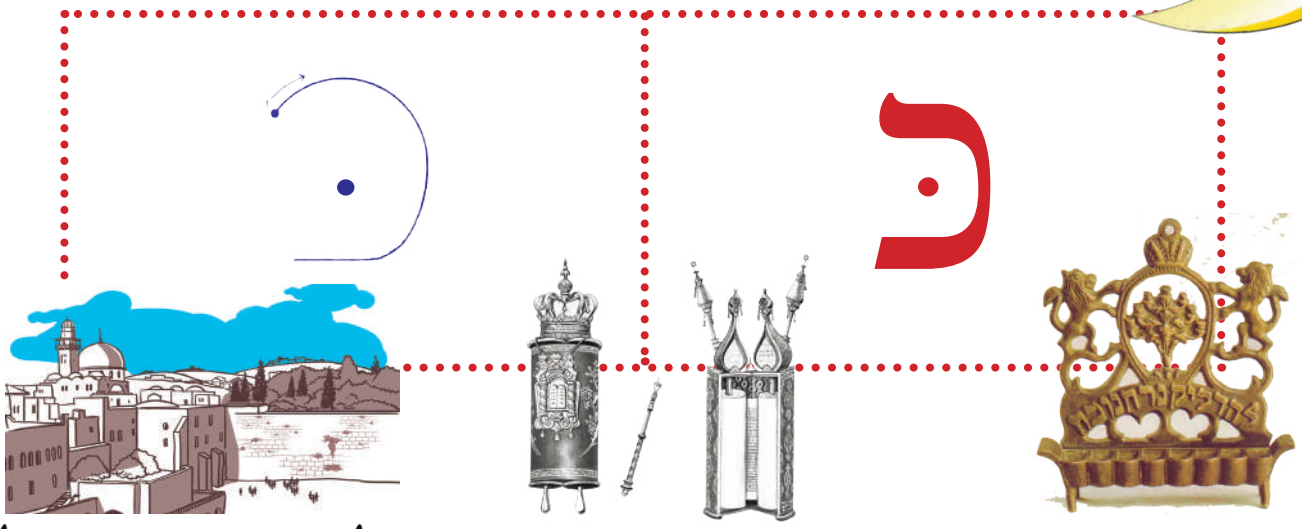

כּוֹתֶל (הַכּוֹתֶל הַמַּעֲרָבִי) – **Котель (Котель аМааравi) – Західна Стіна або Стіна Плачу.** Так називають залишки величезної західної підпірної стінки місця, на якому колись знаходився Єрусалимський Храм. В наш час не тільки євреї, а й представники інших релігій під час відвідування Єрусалима вважають за важливе побувати в цьому місті та покласти між камінням Стіни Плачу записку з проханнями про здоров'я та благополуччя. Єврейський народ мріє про той час, коли – через певний проміжок часу – Єрусалимський Храм буде відбудовано на тому самому місці, де він і стояв, та всі бажаючі зможуть прийти до нього.

כֶּתֶר תּוֹרָה – **Кетер Тора – Корона Тори або Вінець Тори**. Нею увінчується пергаментний сувій Тори, що використовується для привселюдного читання у синагозі. Вона зазвичай виготовляється з бронзи або срібла. Також Талмуд розповідає, що так називається і нагорода мудреця, що вивчає Тору та навчає її.

חֲנֻכִּיָּה – **Ханукія** – восьмисвічник, який запалюють упродовж восьми днів єврейського свята Ханука.

Числове значення	Значення символу	Давнє написання
20	**Долонь**	כ

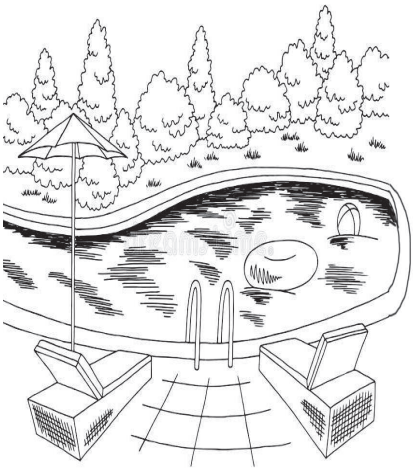

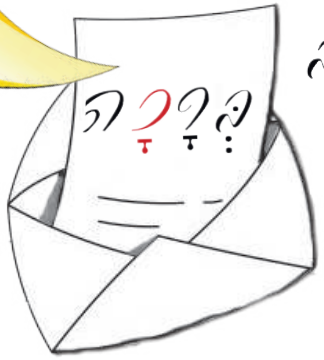

כָּרָה כּוֹר אֲכוּנִית אִכָּה

כ כ כ כ כ כ כ

כ כ כ כ כ כ כ

כ כ כ כ כ כ כ כ כ כ כ כ כ כ

כ

כ

Прописна літера	Друкована літера	Звук, що позначає
כ	כ	[х]

Хаф

כ

Літера כ Хаф завжди пишеться в середині слова. Вона дуже схожа на свою сестричку **כּ Каф**, але в її написанні немає крапки.

בְּרָכָה – **Браха – вітання, привітання, побажання, благословення.** Ми вітаємо гостей, що прийшли до нас, ми надсилаємо привітання друзям із сімейними святами, вимовляємо славослов'я над хлібом і висловлюємо побажання здоров'я сусідові, що захворів – все це дії, які ми називаємо словом Браха.

Єврейська Традиція вважає, що Творець, даючи Браху – благословення людям, забезпечує їх примноженням всіх благі – як матеріальних, так і духовних. Так само і люди мають промовляти Браху – славослов'я Творцю, який надав нам здатність і можливість насолоджуватись красою світу, смаком їжі, величчю незвичайних природніх явищ, і повсякчасно забезпечує людей всім необхідним.

Єврейська Традиція надає виняткового значення будь-яким словам, які вимовляє людина. Вважається, що слова, які лунають вголос, мають вплив не тільки на того, кого вони стосуються, але й на того, хто їх промовляє. Саме тому єврейська сім'я має навчати дитину пильно стежити за тим, які слова вона використовує у спілкуванні з оточуючими, бо це впливає на її духовний розвиток.

Значення символу	Давнє написання
Долонь	

חָנוּק: נָמוּק: פָּרוּק: חָתוּם: פָּקוּק:

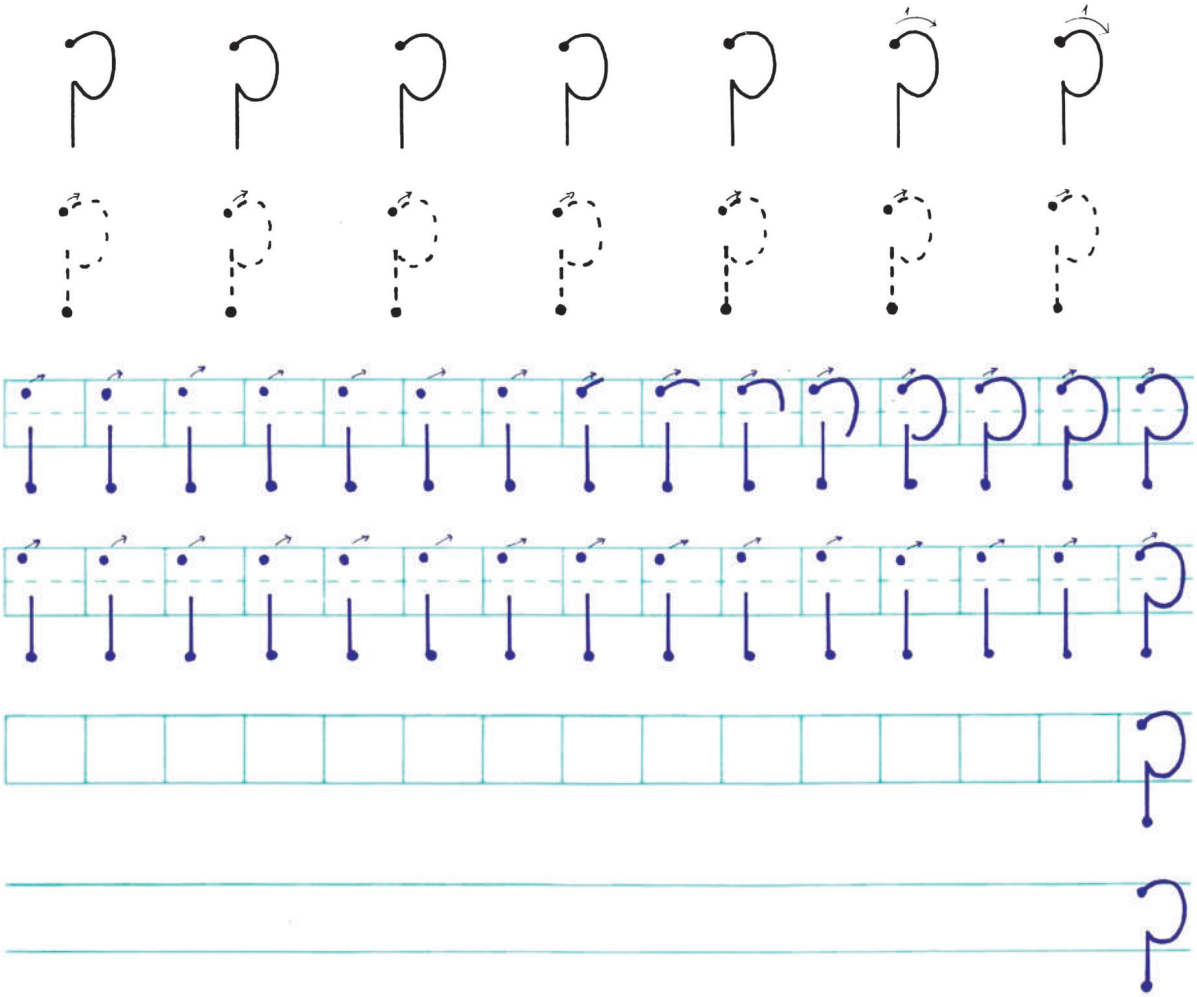

Прописна літера	Друкована літера	Звук, що позначає
ך	ך	[х]

Хаф софіт

Літера ך Хаф-Софіт завжди пишеться у кінці слова. Вона є сестричкою літер כ **Хаф** і כּ **Каф**, але на письмі зовсім не схожа на них.

תַּנַ"ך – ТаНаХ – це спільна назва всіх 24 книг, що складають Писемну Тору. Сама назва цього зібрання книг походить від перших букв 3 частин, в які зібрані всі ці книги: Тора, Невіїм (пророки) та Ктувім (Писання).

ТаНаХ – це зібрання «канонічних текстів», тобто – таких, які заборонено змінювати. ТаНаХ містить книги, які розповідають про історію єврейського народу з давніх давен, про діяльність єврейських пророків і царів, героїв і простих людей, про єврейське віровчення та заповіді, які покладені на кожного єврея, про свята єврейського народу та Служіння в Єрусалимському Храмі, про перемоги у війнах і гіркоту рабства та полону. Вивчення цих текстів у всіх подробицях, з поясненнями єврейських мудреців і законовчителів, є основою традиційної єврейської освіти. Кожна єврейська сім'я, в якій би країні світу вона не проживала, прагне дати своїй дитині можливість відкрити для себе світ ТаНаХу та, завдяки цьому – стати добре освіченою людиною.

Числове значення	Значення символу	Давнє написання
2	**Палац, дім**	ᎿᏬ

Прописна літера	Друкована літера	Звук, що позначає
ב	ב	[в]

Вет

ב

רַב – Рав – учитель, наставник, керівник релігійної громади або навчального закладу. Це також прийнятна форма звернення до людини, яка закінчила єшиву та має право очолювати єврейську общину та надавати її членам кваліфіковані поради з усіх питань, що стосуються єврейської Традиції та єврейського способу життя.

יְשִׁיבָה – Єшива – вищий єврейський релігійний навчальний заклад, в якому вивчається, здебільшого, Усна Тора (Талмуд) і коментарі до неї, а також книги, присвячені законам єврейського життя та єврейської етики. У єшиві можуть навчатися чоловіки будь-якого віку, починаючи з повноліття – 13 років.

Традиція наполягає на обов'язку кожного єврея вчитися протягом всього життя, а також на тому, що найкращий спосіб навчання – це навчання разом з товаришами під керівництвом розумної та освіченої людини, яка стане не тільки вчителем, а й наставником своїх учнів у повсякденному житті, та допоможе їм приймати вірні рішення у будь-яких складних обставинах.

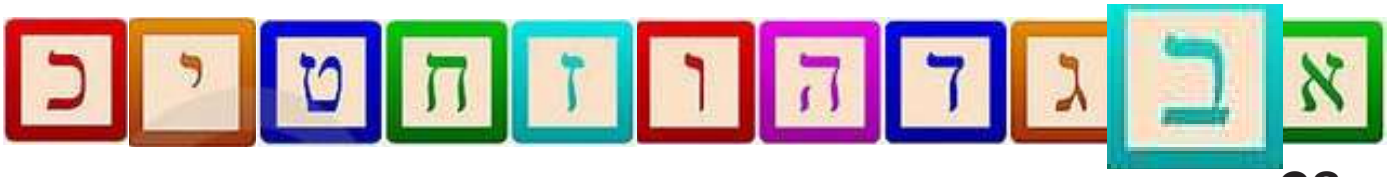

Числове значення	Значення символу	Давнє написання
2	Дім	ב

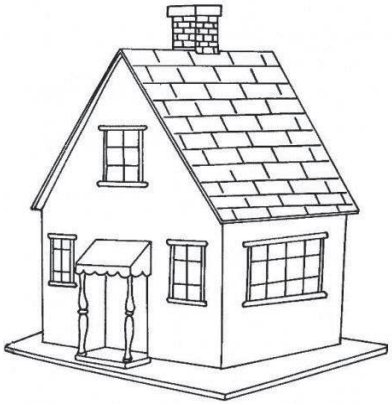

בַּיִת מִרְקָחַת בַּנְק

Прописна літера	Друкована літера	Звук, що позначає
ב	ב	[б]

Бет

בַּיִת – Байт – дім. «Байт» або «Бейт аМікдаш» (Дім Святості) – так єврейська Традиція називає Єрусалимський Храм, збудований царем Шломо посеред Єрусалиму на горі Ціон-Морія. Бейт аМікдаш існував, з невеликою перервою, майже 1000 років і вважався одним з див Стародавнього Світу. Хоча з часу руйнування Храму пройшло майже 20 століть, єврейський народ впевнений, що настане час, коли Бейт аМікдаш буде відбудовано, та євреї – разом з іншими народами Світу – прийдуть до нього, аби почути слова Святості та Істини.

Числове значення	Значення символу	Давнє написання
100	**Вушко голки**	ק

קְרוֹ

קְמַח

יְרָקוֹת

לְקַנִּיקִיּוֹת

לְקַנִּיק

מְקָרֵר רִיק.

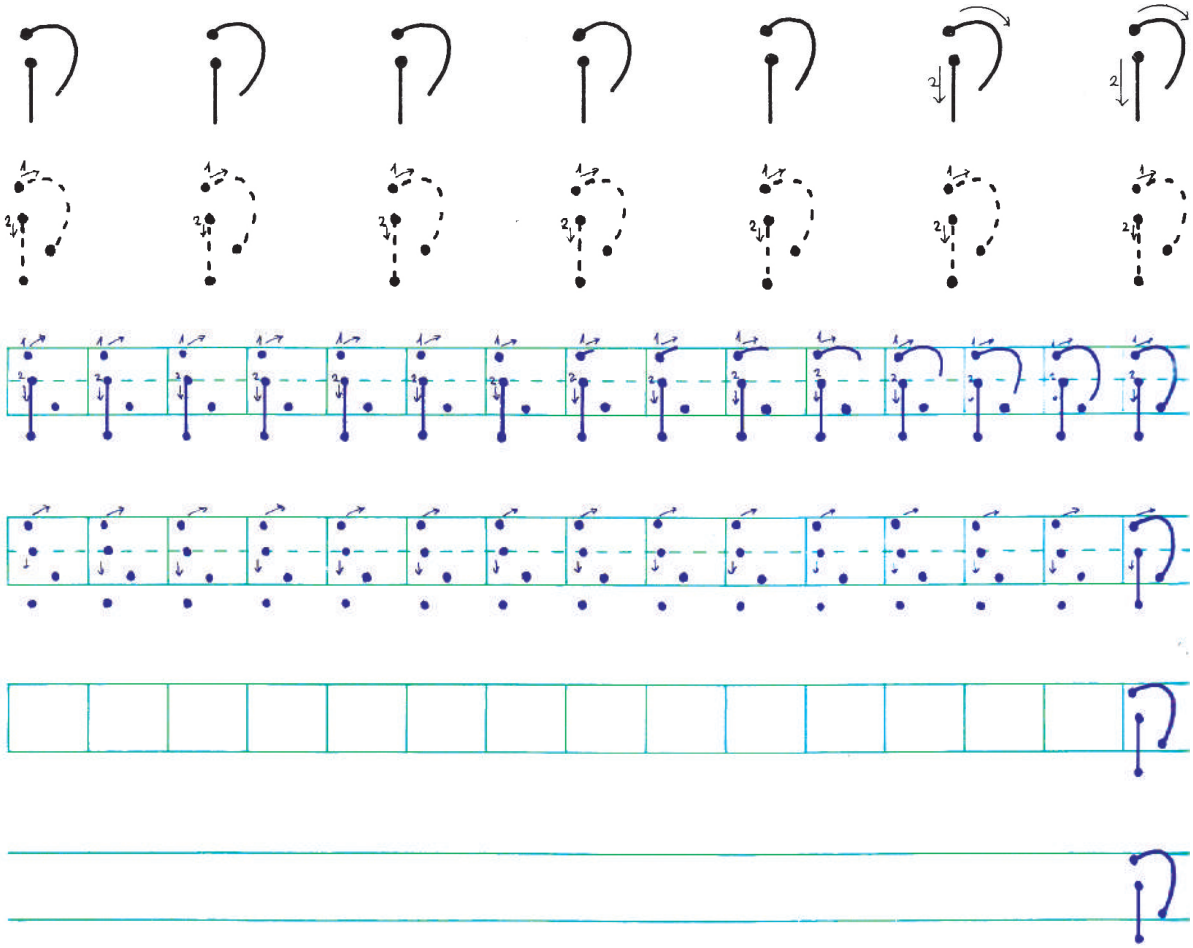

Прописна літера	Друкована літера	Звук, що позначає
ק	ק	[к]

Куф

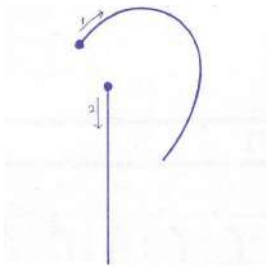

ק

קֶשֶׁת – **Кешет – райдуга.** В єврейській Традиції райдуга – це символ, що нагадує про обіцянку, яку дав Творець Ноаху: більше не посилати на Землю Потоп і не знищувати таким чином людство.

Числове значення	Значення символу	Давнє написання
400	**Знак**	✕

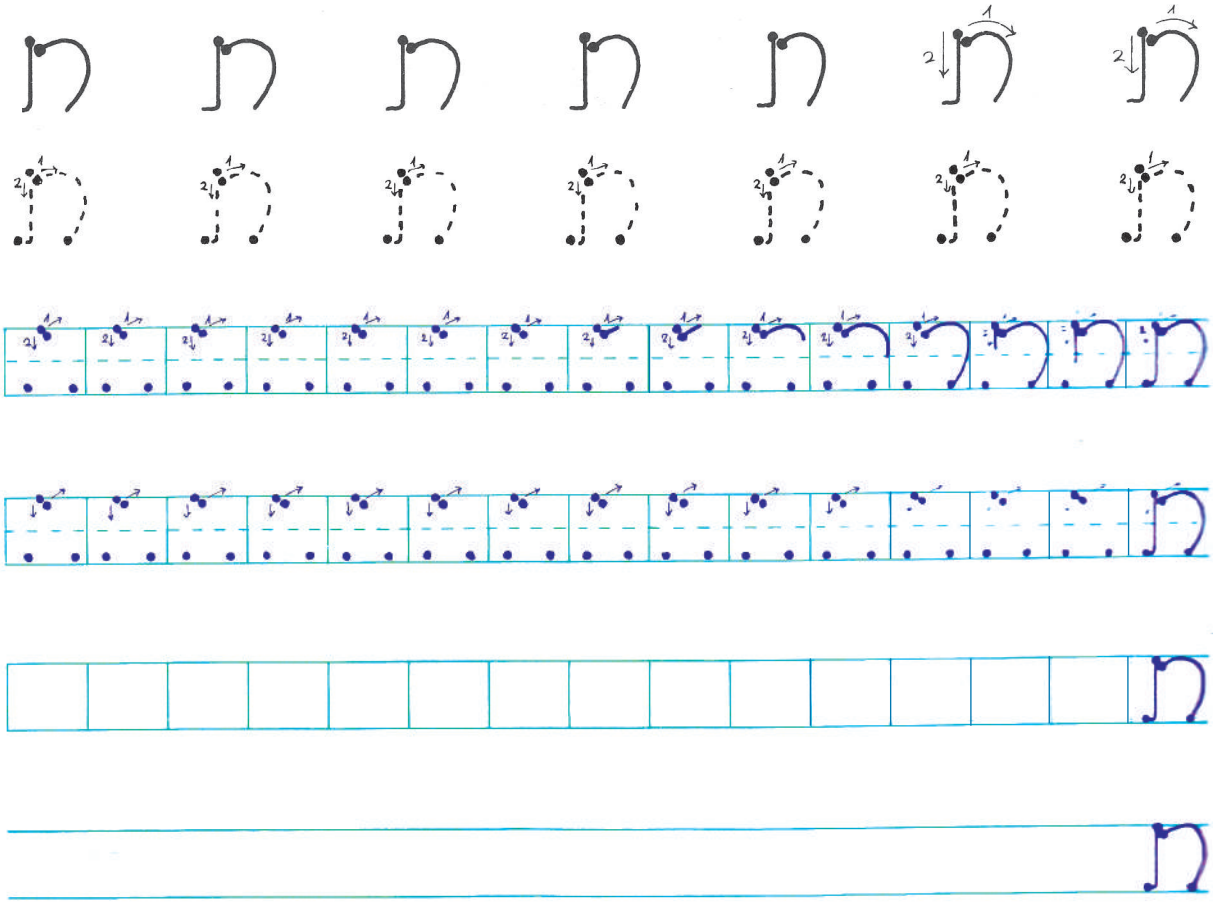

Прописна літера	Друкована літера	Звук, що позначає
ת	ת	[т]

Тав

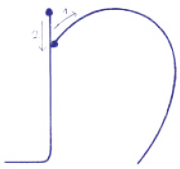

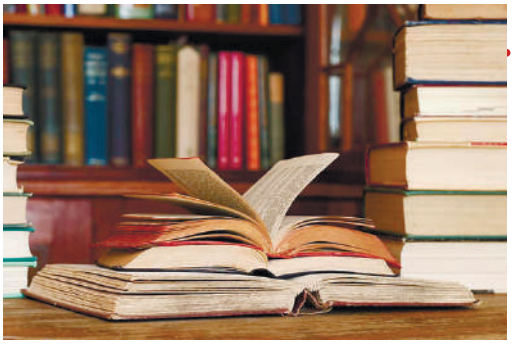

תוֹרָה

תוֹרָה – Тора – вчення. Як вважає єврейська Традиція, Тору – Писемну й Усну – отримав керівник єврейського народу Моше після того, як євреї вийшли з рабства в Єгипті та дійшли до гори Хорив, що на Синайському півострові.

У вузькому розумінні Тора – це так зване П’ятикнижя Мойсеєве, головна книга єврейського народу. Як розповідає нам Традиція, текст Писемної Тори Моше побачив «чорним вогнем по білому вогню», запам’ятав за 40 днів перебування на горі Хорив і, повернувшись до євреїв, поступово її записав.

В найширшому розумінні Тора – це вся мудрість єврейського народу, вся його інтелектуальна та духовна спадщина, яка безперервно передається наступним поколінням і збагачується ними.

Числове значення	Значення символу	Давнє написання
5	**Вигук радощів**	ה

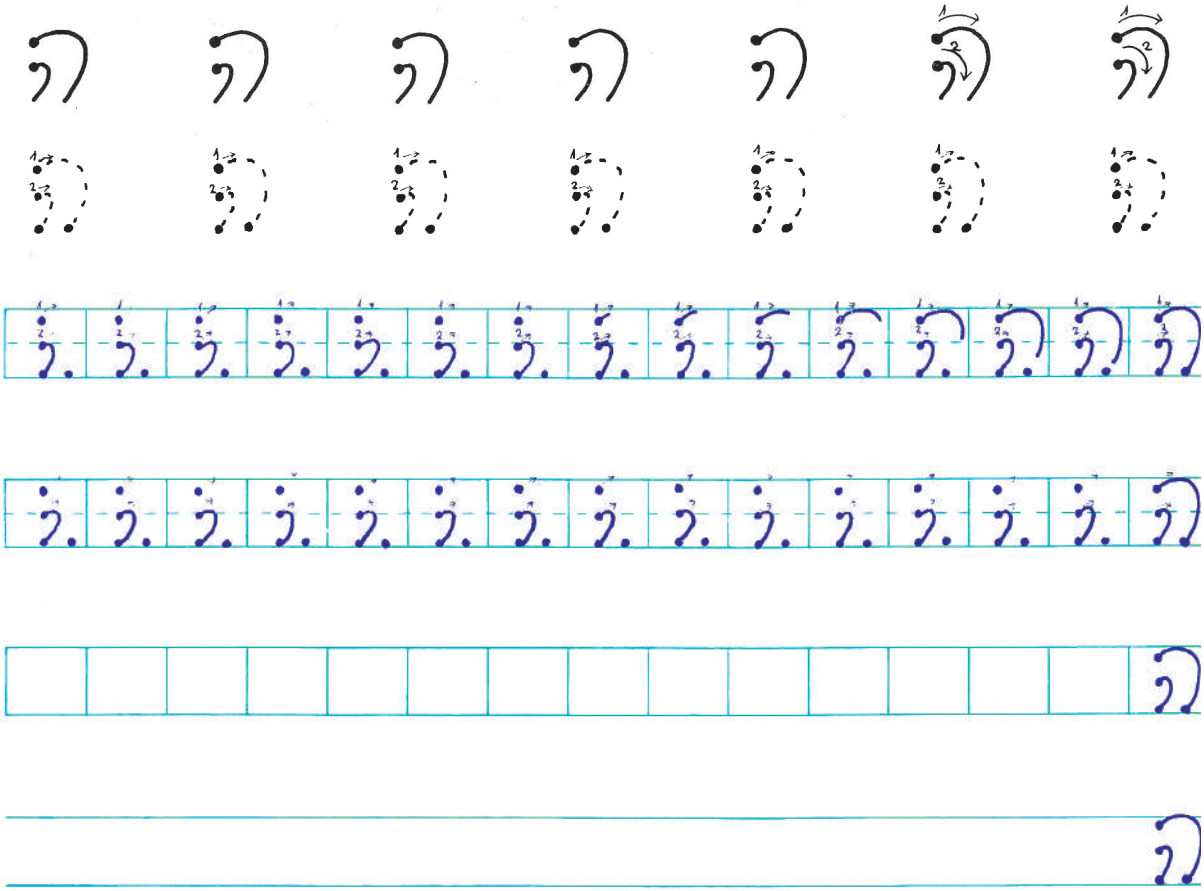

Прописна літера	Друкована літера	Звук, що позначає
ה	ה	[г]

Гей

הוֹרִים – **Горім – батьки**. Сім’я – одна з головних речей і головних цінностей для євреїв. Можна навіть сказати, що єврейський народ складається не з окремих людей, а з сімей. Тора вимагає від дітей поваги до своїх батьків «Шануй батька свого та мати свою, щоби продовжились дні твої на землі». Так само й батьки несуть велику відповідальність за своїх дітей. Про обов’язки батьків ми можемо дізнатися з традиційного вітання з нагоди народження кожної дитини в єврейській сім’ї: «Приведіть свою дитину до Тори, до хупи (одруження) та до хороших справ».

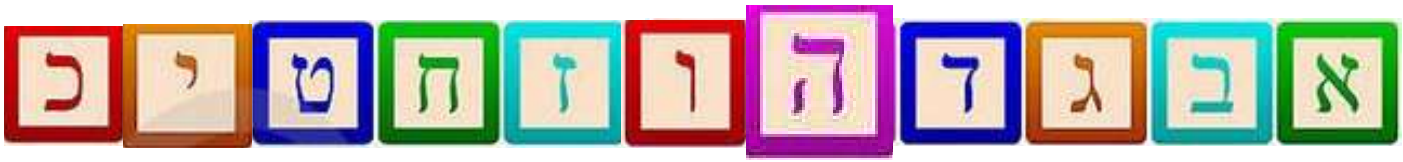

Числове значення	Значення символу	Давнє написання
8	**Огорожа/ лотос**	

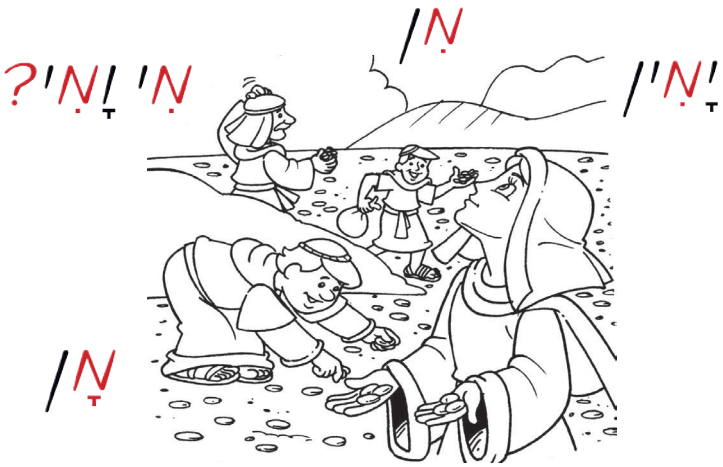

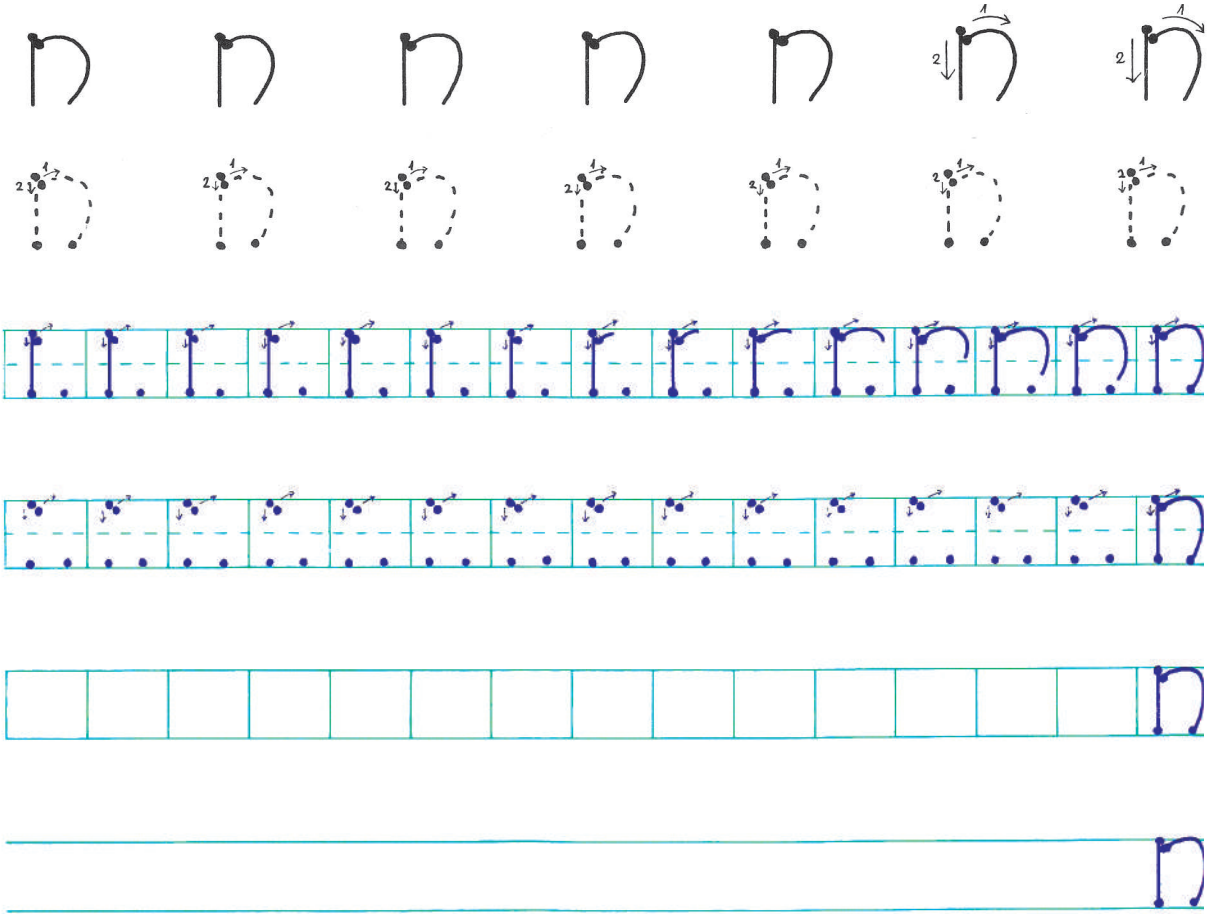

Прописна літера	Друкована літера	Звук, що позначає
ח	ח	[х]

Хет

חַלָה – Хала – особливий здобний хліб, який печуть до Шаббату та свят.

Цей хліб прийнято прикрашати візерунками, плетінням та оздобленням з маку, льону, кунжуту, тощо. Хала може бути будь-якої форми, але до свят Новоріччя прийнято пекти хали круглої форми, що символізують коло року.

Згідно звичаю, для сімейних трапез хали печуть жінки. Зазвичай, на стіл в Шаббат і свята кладуть щонайменше дві хали – на згадку про дві порції особливої їжі – ману, який випадав для євреїв у Синайській пустелі напередодні Шаббату.

Числове значення	Значення символу	Давнє написання
200	**Голова**	ϥ

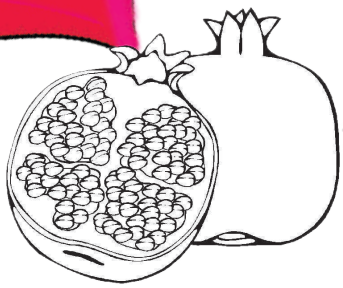

רִימוֹן

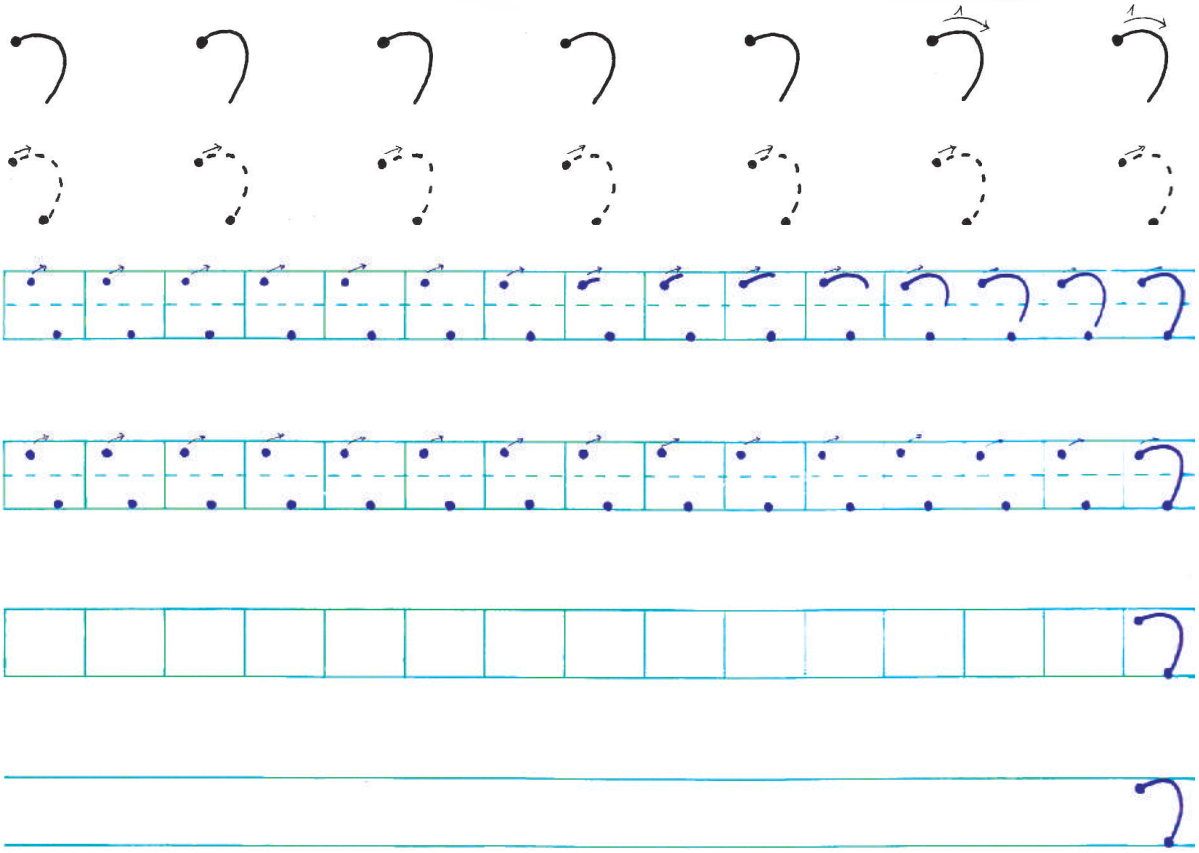

Прописна літера	Друкована літера	Звук, що позначає
ר	ר	[р]

Рейш

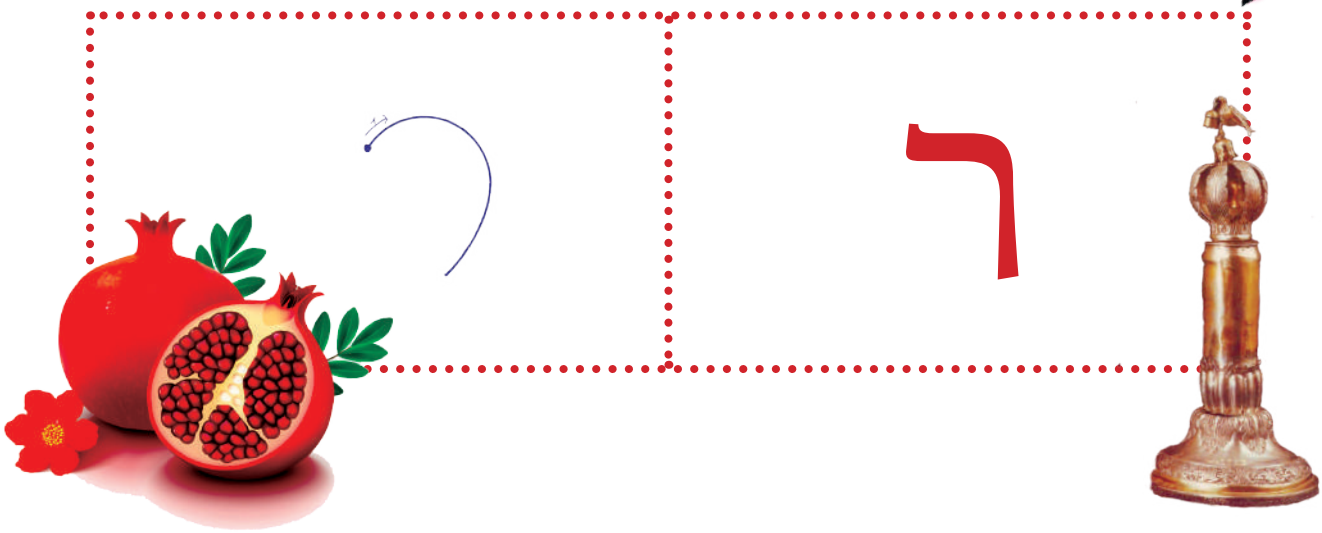

רִימוֹן – Рімон – гранат, один з найдавніших єврейських символів. Плоди граната присутні на єврейському столі під час багатьох свят, а його зернятка символізують численні заповіді, які належить виконувати благочестивому єврею.

Тора вказує на гранат серед рослин, якими уславлена Земля Ізраїлю.

Відомо, що колони на вході до Єрусалимського Храму мали верхівки у формі гранатових яблук. Таку ж форму мала і корона царя Шломо, і оздоблення на вбранні Первосвященика.

Досконала краса квітів та плодів гранатового дерева з давніх-давен надихає майстрів – ювелірів, різьбярів, гончарів, склодувів – на створення різноманітних витворів мистецтва: це й бсамім – шкатулки для зберігання пахощів для проводів Суботи, і вишивка на парохет – завісах для шафи, де зберігаються сувої Тори, і дзвіночки, що висять на Коронах Тори, і багаточисельні витвори сучасного мистецтва, прикрашені зображеннями гранатових плодів і квітів.

Числове значення	Значення символу	Давнє написання
40	**Вода**	ע

מ'יִ'

נ'מ'

מ מ מ מ מ מ מ

מ מ מ מ מ מ מ

מ מ מ מ מ מ מ מ מ מ מ מ מ מ מ

מ מ מ מ מ מ מ מ מ מ מ מ מ מ מ

מ מ מ מ מ מ מ מ מ מ מ מ מ מ מ

מ מ מ מ מ מ מ מ מ מ מ מ מ מ מ

Прописна літера	Друкована літера	Звук, що позначає
N	מ	[м]

Мем

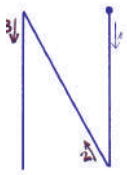

מ

מְנוֹרָה – **Менора** – **семисвічник** – один з найдревніших символів єврейського народу. Такі світильники колись стояли в Єрусалимському Храмі, їх зображеннями прикрашали приватні будинки, синагоги та громадські будівлі. Схематичне зображення менори було на протязі 3 тисяч років елементом оздоблення єврейського дому. Сьогодні зображення менори Єрусалимського Храму знаходиться в центрі герба Держави Ізраїлю.

מַיִם – **Маїм** – **води**. Літера Мем символізує воду, адже саме слово «вода» на івриті пишеться так само, як назва букви Мем із додаванням букви Йуд («маїм» "מים"). Якщо уважно прислухатись до її вимови, можна почути, як крапає вода. Наші мудреці порівнювали чисту та солодку джерельну воду із Торою. Вони стверджували, що у будь якому місці Писання, де згадується вода, говориться про Тору. Подібно до того, як організм людини страждає від спраги та потребує чистої й якісної води – так само й єврейська душа прагне вивчення Тори та виконання її заповідей.

Числове значення	Значення символу	Давнє написання
50	**Риба, змія**	

Прописна літера	Друкована літера	Звук, що позначає
נ	נ	[н]

Нун

נ

Буква **Нун** символізує рибу. В єврейській Традиції риби – це символ плодючості та заможності, недарма наш праотець Яків-Ісраель дав особливе пророче благословення синам Йосефа – щоби вони були численні, як риби у морі!

Цікаво, що арамейською мовою слово Нун також означає «риба».

Також з цієї літери починається слово נֵר – **Нер – свічка**.

Свічки – обов'язковий атрибут єврейських свят, пам'ятних дат та особливих днів у житті кожного єврея та його родини. Свічки запалюють перед настанням Шаббату, свят року, під час весільного обряду та на згадку про родичів, що пішли у вічність. У всіх синагогах світу навпроти Арон аКодеш (шафи для зберігання сувоїв Тори) можна побачити **Нер-Тамід** – світильник, в якому підтримується постійний вогонь. Це – нагадування про Єрусалимський Храм, в якому ніколи не згасала Менора.

Запалені свічки – давній символ євреїв. Свічки, запалені перед початком свята, символічно відділяють його від буденних днів. Свічки, які запалюють на весіллі – символізують святість єврейського шлюбу. Світло поминальних свічок нагадує нам про близьких людей, добрі справи яких додали світла в життя оточуючих.

Значення символу	Давнє написання
Риба	נ

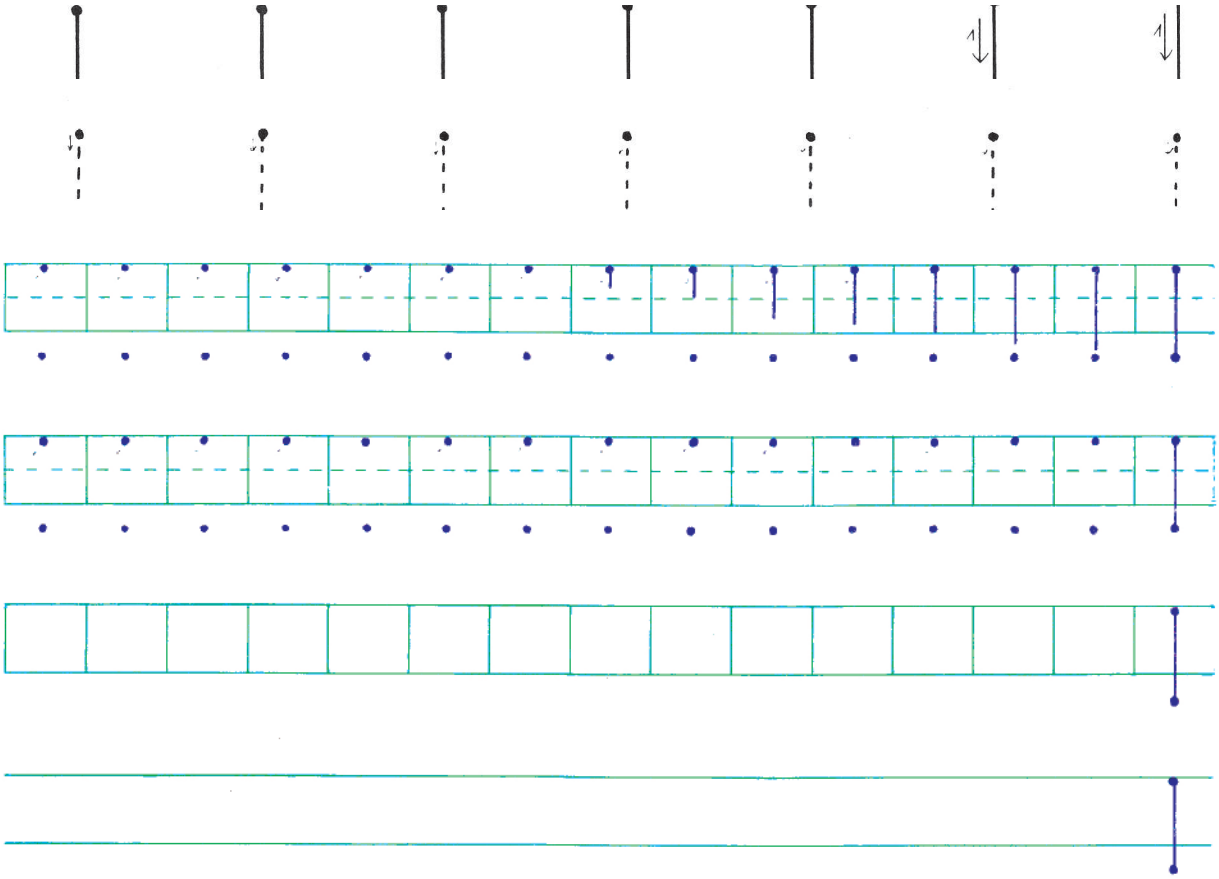

Прописна літера	Друкована літера	Звук, що позначає
/	ן	[н]

Нун софіт

Літера **Нун** має дві форми написання. Коли вона стоїть на початку або в середині слова, вона схожа на трон נ.

А коли в кінці слова – на посох ן.

זִיכָּרוֹן – **Зікарон – пам’ять**. Пам’ять – одна з найважливіших основ єврейської культурі. Пам’ять про попередні покоління сімей дбайливо зберігається в родинах – у фотографіях, листах, документах, а також і в іменах родичів, що пішли у вічність. Ці імена євреї дають своїм дітям, щоби не стерлась пам’ять про близьких людей та щоби молоді покоління пам’ятали про своє коріння. Звичай єврейського народу – в пам’ять про своїх близьких давати пожертву на добрі справи: допомогу нужденним і хворим, придбання медичного обладнання для лікарень і книжок для бібліотек, на будівництво шкіл і синагог. Діти в єврейських сім’ях виховуються в повазі до своїх предків та їх звершень, а також у бажанні бути гідним продовженням історії своїх родин і свого народу.

Числове значення	Значення символу	Давнє написання
6	Гачок	ϒ

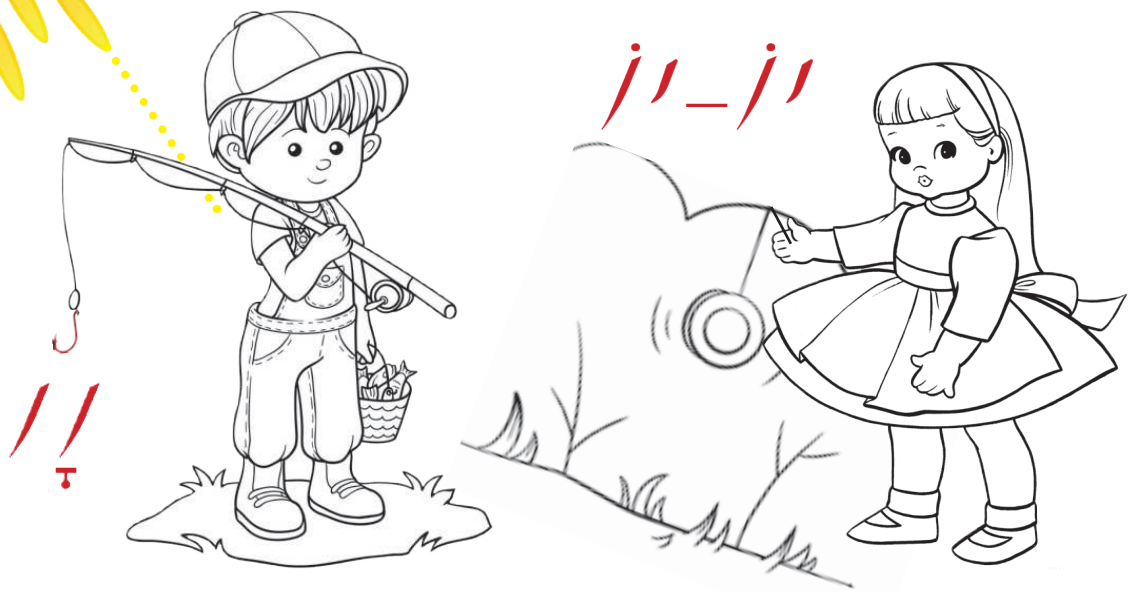

Прописна літера	Друкована літера	Звук, що позначає
/	ו	**[в] [у] [о]**

Вав

Літера **Вав** схожа на гачок. В івриті буква Вав, як в українській мові «і» або «та», виступає й єднальним словом, тобто пов'язує слова та думки. Хоча, на відміну від української мови, воно пишеться разом зі словом, яке приєднується.

Буква Вав має ще одну незвичайну властивість – вона іноді діє, як «машина часу». У ТаНаХу ця буква, стоячи перед дієсловом та приєднуючи одне речення до іншого, наче «перевертає» минулий час на майбутній і навпаки. Тому її часто звуть «вав-перевертень».

З цієї літери починається одне з важливих слів у єврейській традиції – **וִיכּוּחַ – Вікуах – дискусія, суперечка, обговорення з метою з'ясування питання**. Все життя єврейської громади наповнене дискусіями: і шкільне навчання, і управління общиною, і життя єврейської сім'ї. Єврейське виховання та навчання будуються на тому, щоби навчити дитину вести обговорення важливих питань в дусі взаємоповаги, що вважається одною з найнеобхідніших навичок розумної людини. А найвищим рівнем дискусії вважається «суперечка заради Небес» – вивчення Тори шляхом обговорення всіх подробиць її тексту.

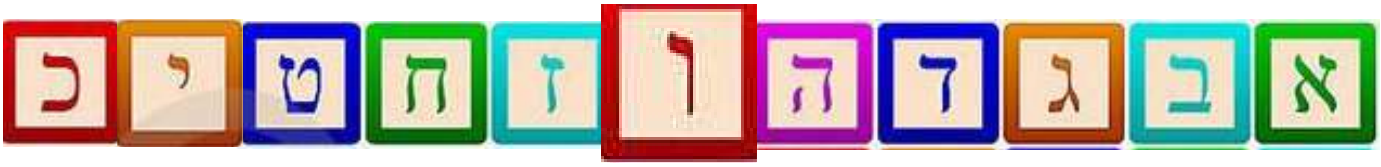

Числове значення	Значення символу	Давнє написання
10	**Рука**	

Прописна літера	Друкована літера	Звук, що позначає
׳	י	[й]

Йуд

У давнину євреї розпочинали навчання письма дитини саме з **літери Йуд**, аби дитина з дитинства усвідомлювала себе євреєм. У єврейських родинах був звичай – зберігати першу написану дитиною літеру Йуд як талісман на все життя. Тому ми розпочинаємо вчитися писати саме з неї!

יְרוּשָׁלַיִם – **Єрушалаім – Єрусалим** – столиця Держави Ізраїлю, історичний, культурний, релігійний і духовний центр єврейського народу. Був завойований і пишно розбудований єврейським царем Давидом. Усна Тора розповідає: «Десять мір краси були спущені у світ. Дев'ять з них дістались Єрусалиму, і лише одна – решті світу». Друге ім'я Єрусалима – Ціон – походить від назви гори Ціон, на якій Єрусалим був розташований на початку своєї 3-тисячолітньої історії.

יַיִן – **Яін – вино**. В єврейській Традиції вино «яке веселить серце людини» – це символ святкового дня та Суботи. Саме з славослов'я над келихом вина, яке вимовляється перед трапезою, починається переважна більшість свят єврейського календаря.

Згідно Традиції, виноградна лоза була першою рослиною, яку посадив Ноах після Всесвітнього Потопу.

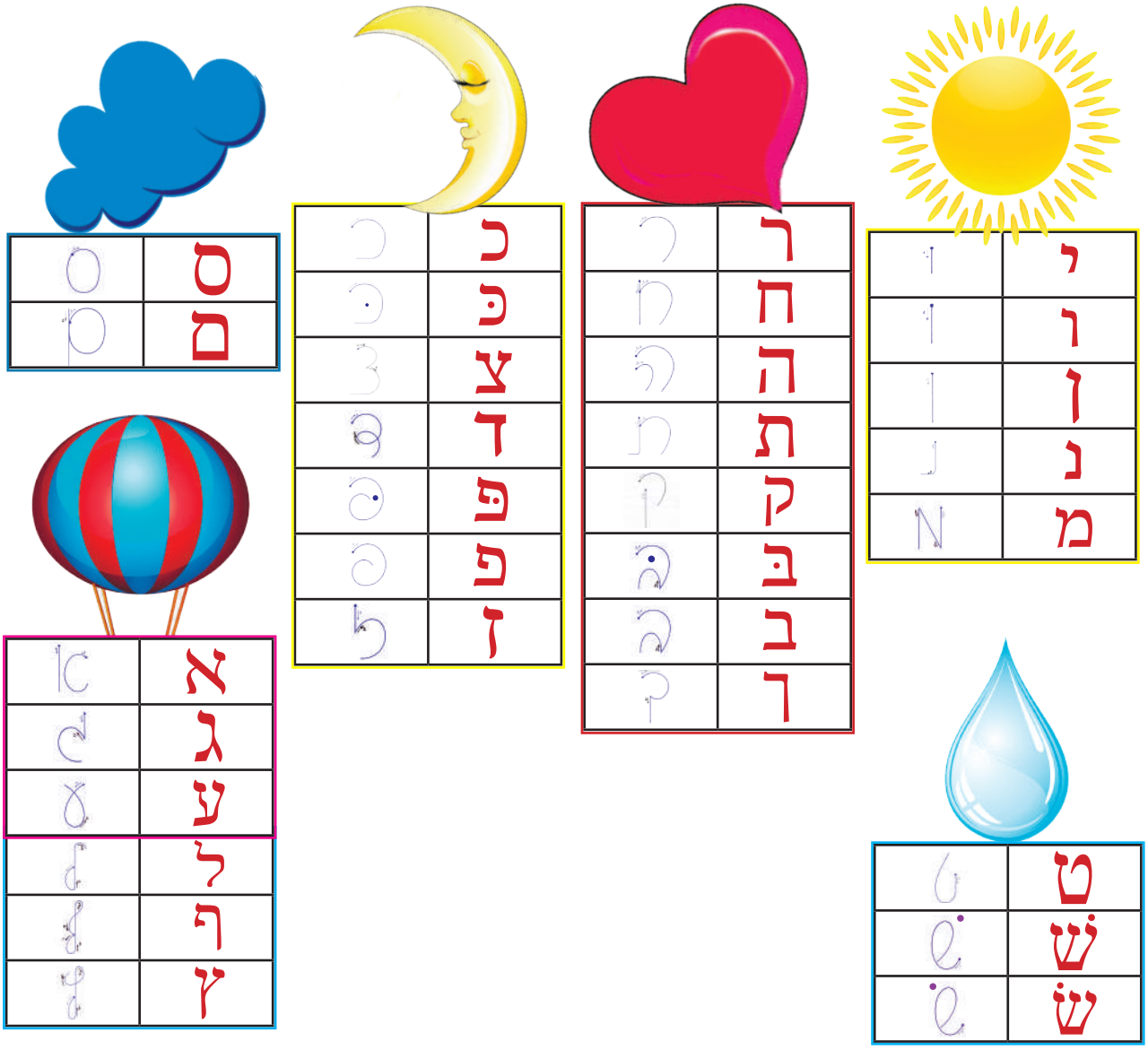

Алфавіт

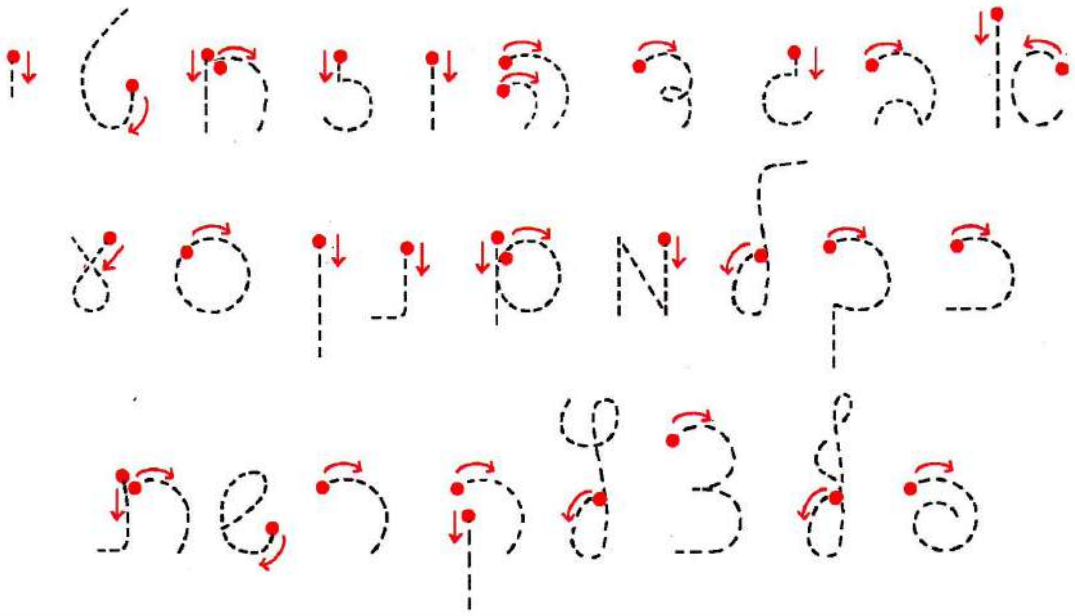

похила лінія переходить у заокруглення вгорі зліва направо, у ***цаді софіт*** – у петлю вгорі праворуч, яка далі доповнюється горизонтальним півовалом, а у ***пе софіт*** – у петлю вгорі праворуч, яка переходить у довгу пряму лінію із заокругленням внизу, спускаючись ліворуч до середини літери. Ця група літер складається із найскладніших елементів, тому подається останньою.

Такий розподіл сприяє й реалізації принципів доступності, логічності, наступності та систематичності, адже поступове введення нових графічних елементів базується на вивченому матеріалі та допомагає учням значно легше оволодіти єврейською каліграфією та підвищує мотивацію до опанування мовою іврит. Це стосується не тільки самих літер та їх елементів, а й дібраної лексики з ними – слів з виучуваними та вже знайомими учням буквами, які діти зможуть написати. Каліграфічні уміння розвиватимуться й під час роботи з контурними малюнками, за допомогою яких учні з одного боку розширюватимуть активний словниковий запас, а з іншого – вправлятимуться з розвитку письма шляхом штрихування та розфарбовування.

Крім цього до кожної літери івритського алфавіту автори створили культурологічні тексти, що розкривають основні символи та ціннісні підвалини єврейської традиційної культури. Вони подані українською мовою у доступній формі та супроводжуються кольоровим ілюстративним матеріалом. Таке поєднання змісту сприятиме реалізації інтегративного підходу до багатомовного навчання та формування міжкультурної компетентності учнів.

На сторінках робочого зошиту також дібрано цікавий пізнавальний матеріал про кожну літеру, її назву, звукове, символічне та числове значення. Це розширюватиме знання і сприятиме підвищенню пізнавальних інтересів учнів. А івритський алфавіт, поданий у традиційному його порядку, систематизуватиме знання та розвиватиме вміння учнів використовувати алфавіт у вирішенні комунікативних задач.

Структура розвороту для кожної літери побудована таким чином:

– у правому та лівому кутах розвороту представлено зображення, яке орієнтує учнів на основний елемент тієї чи іншої групи літер;

– нижче подано таблиці з інформацією про звук, який позначає та чи інша буква, сучасну друковану та прописну літери, а також стародавню форму написання, і на додаток – символічне та числове значення букви;

– на правій частині розвороту міститься пізнавальний матеріал про той чи інший символ єврейської традиційної культури, що починається на дану букву, та кольорові малюнки до нього;

– на лівій частині розвороту розміщено підготовчі вправи до письма, які подано у вигляді чорно-білих контурних малюнків для розмальовування зі штриховкою; деякі малюнки супроводжуються зразками написання слів із виділеною буквою, що демонструють різні прописні шрифти з метою розширення каліграфічної компетентності й удосконалення правописних умінь учнів;

– внизу лівої частини розвороту розташовано прописи зі зразками написання тієї чи іншої букви та позначеним напрямком виконання її елементів за для відпрацювання правильної графічної форми літери;

– внизу розвороту подано івритський алфавіт відповідно до його традиційного порядку, водночас, буква, що вивчається, виділена за розміром.

Авторський колектив, який створив і підготував до друку це видання, плекає надію на те, що розроблений навчальний матеріал дозволить здійснювати як внутрішньопредметну (вертикальну), так і міжпредметну / міжгалузеву (горизонтальну) інтеграцію змісту освіти та сприятиме формуванню як наскрізних, так і предметних компетентностей, зокрема каліграфічної компетентності учнів на початковому етапі опанування івриту, розширенню обізнаності дітей у сфері єврейської традиційної культури, розвитку як національної ідентичності учнів, так і багатомовності та полікультурності особистості.

Для вчителів і батьків

Цей робочий зошит є першою спробою створення інтегрованого курікулуму у практиці початкового навчання письма мовою іврит та єврейської традиційної культури. Дібраний зміст розроблено відповідно до провідних підходів парадигми інтегративної та культуровідповідної освіти – особистісно зорієнтованого, діяльнісного та компетентнісного. Тому, з одного боку, робота з матеріалом цього зошиту спрямована на формування правописних умінь і графічних навичок письма на початковому етапі навчання мови іврит, а з іншого – на формування багатомовної та міжкультурної компетентностей.

В основу розробленого авторами робочого зошиту покладено ***принцип каліграфічного письма***, що є оптимальним в умовах багатомовності та є доцільним у початковому навчанні івриту як другої або іноземної мови. На його основі ретельно дібрано зміст навчання, а порядок опанування графічними навичками письма букв івритського алфавіту структуроване за групами відповідно до складнощів написання елементів літер – від простого до складного. Адже від того, як дитина навчиться писати основні та допоміжні елементи кожної букви, залежатиме не тільки правильність їх написання у подальшому, а й сформованість каліграфічної компетентності в цілому. Саме тому послідовність введення букв зумовлена не порядком їх розташування в івритському алфавіті, а рівнем складності написання їх елементів. Таким чином, у даному посібнику було виділено шість груп літер.

До **першої групи літер** віднесено букви, основним елементом яких є коротка та довга пряма похила лінія, а напрямок письма – згори донизу. Це літери ***йуд, вав, нун софіт, нун*** (з додатковим елементом заокруглення внизу справа наліво) та ***мем***.

До **другої групи** належать літери, основним елементом яких є коротка та довга пряма похила лінія із заокругленням вгорі ліворуч. Напрямок письма елементів цих літер – в основному згори донизу. Це літери ***рейш, хет, гей.*** Додатковими їх елементами є або заокруглення внизу справа наліво у ***тав***, або подовжена пряма похила лінія у ***куф***, або хвиляста лінія унизу справа наліво у ***бет*** і ***вет***. Додатковим елементом літери бет є також крапка в середині букви.

Третю групу літер складають букви, основним елементом яких є великий і малий правий півовал, який прямує згори донизу. До них відносяться ***хаф*** і ***каф, цаді*** та літери з додатковими елементами: заокругленим штрихом унизу праворуч у ***далет***, заокругленням в середину літери у ***пе*** та ***фе***, а також короткою прямою похилою лінією вгорі праворуч у ***гімель***. Додатковим елементом літери ***каф*** також є крапка в середині букви.

До **четвертої групи** відносяться літери, основним графічним елементом яких є овал. Це букви ***самех*** і ***мем софіт***. Додатковим елементом у ***мем софіт*** є коротка пряма похила лінія ліворуч. Написання цих букв теж починається зверху та продовжується праворуч вниз, поступово повертаючи ліворуч вгору до з'єднання з початком літери.

П'яту групу складають літери, основним елементом яких є лівий півовал, а напрямок письма – знизу вгору. Це літери ***тет, шін*** і ***сін***. При цьому, у двох останніх є додатковий елемент – заокруглення вгорі праворуч до середини букви. Додатковим елементом цих букв є також крапка – праворуч вгорі у ***шін*** і ліворуч вгорі у ***сін***.

До **шостої групи** відносяться букви, основними елементами яких є лівий півовал і коротка та довга пряма похила лінія з додатковими елементами – заокругленнями та петлями. Так, наприклад, ***алеф*** складається із лівого півовалу та короткої прямої похилої ліній, напрямок письма яких починається згори донизу. ***Гімель*** – з надкороткої прямої похилої лінії, яка пишеться згори донизу та переходить у лівий півовал. ***Аін*** – теж бере свій початок вгорі та лівий півовал плавно переходить у петлю, яка закінчується вгорі ліворуч. Букви ***ламед, цаді софіт*** і ***пе софіт*** починаються з написання петлі внизу праворуч. Вона знизу

УДК
373.5.016:811.411.16(075.3)
Б19

Видання стало можливим за підтримки
Голландського єврейського гуманітарного фонду (JHF)

נטליה בקולינה, ראיסה גכטמן.

צופני התרבות היהודית לילדים: קליגרפיה יהודית. חוברת עבודה ללימוד ושיפור יכולת קליגרפיה. – צ'רנוביץ «АНТ ЛТД» , 2020. – 68 עמ'. : איורים.

Бакуліна Н. В., Гехтман Р. М.

Коди єврейської культури для дітей: Єврейська каліграфія. Робочий зошит для навчання й удосконалення каліграфічної компетентності. – Чернівці : «АНТ ЛТД», 2020. – 68 с. : іл.

Б 19

УДК 373.5.016:811.411.16(075.3)

© Бакуліна Н.В., Гехтман Р.М., 2020
© АНТ ЛТД, 2020

ISBN

Наталія Бакуліна

Раїса Гехтман

Коди єврейської культури для дітей:

Єврейська каліграфія

Робочий зошит для навчання й удосконалення
каліграфічної компетентності

נטליה בקולינה

ראיסה גכטמן

צופני התרבות היהודית לילדים:

קליגרפיה יהודית

חוברת עבודה ללימוד ושיפור יכולת קליגרפיה

Чернівці
2020
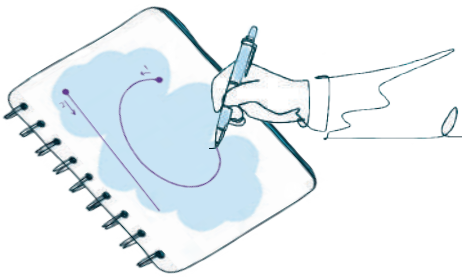
צ'רנוביץ
2020